

Analyse af landmandens behov for værktøjer indenfor økonomi- og produktionsstyring

Rapport om rådgivere og landmænds nuværende brug af metoder og værktøjer til økonomi- og produktionsstyring samt en vurdering af behovet for nye metoder og værktøjer i forhold til projektets øvrige arbejdsplaner.

Af Anja Kruse Christensen, Lone Harder Waldemar, Michael Højholdt, Dorthe Poulsen, Vibeke Hjørlev Rasmussen og Heidi Hundrup Rasmussen

SEGES Økonomi & Virksomhedsledelse

November 2015

Rapporten er udarbejdet i:

Projekt 7485 Økonomi-, ressource- og risikostyring

Arbejdsplan 1: Analyse af landmandens behov for værktøjer indenfor økonomi- og produktionsstyring

Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne:
Danmark og Europa investerer i landdistrikterne

Ministeriet for Fødevarer,
Landbrug og Fiskeri

Den Europæiske Landbrugsfond
for Udvikling af Landdistrikterne

LDP 2020

Se Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne

Sammendrag af rapporten

Undersøgelsen viser, at landmændene og rådgiverne generelt anvender og er tilfredse med de adspurgte værktøjer indenfor økonomistyring samt produktionsstyring indenfor mælkeproduktion. Desuden er landmændene overvejende tilfredse med den rådgivning, de modtager i forbindelse med værktøjerne, ligesom rådgiverne selv vurderer, at rådgivningen i de fleste værktøjer generelt er udbytterig for landmændene. Mere blandet ser det ud for produktionsstyringsværktøjerne indenfor svine- og planteproduktion. Overordnet set er værktøjerne til E-kontrol de mest anvendte indenfor svineproduktion. Landmændene er generelt tilfredse med værktøjet E-kontrol, men ikke med den rådgivning de får hertil. Svinekonsulenterne er mest tilfredse med Agrosoft E-kontrol og VSP's program vedr. leveringsstrategi, ligesom langt størstedelen vurderer, at rådgivningen i E-kontrol-værktøjerne er udbytterig for landmændene. Værktøjerne indenfor planteproduktion anvendes generelt mindre end værktøjerne indenfor de øvrige produktionsgrene, men der er tilfredshed med værktøjerne blandt de rådgivere og landmænd, som anvender dem. Dog kniber det med landmændenes tilfredshed med den rådgivning, de modtager, til trods for at halvdelen af rådgiverne vurderer, at denne rådgivning er udbytterig.

Undersøgelsen peger på, at landmændenes udbytte og tilfredshed med værktøjerne indenfor økonomistyring og rådgivningen omkring dem vil kunne blive endnu større, hvis der blev brugt mere tid på opfølgningen. Det tyder desuden på, at der er et stort behov for produkter, der kan medvirke til at understøtte landmændene i deres investeringsbeslutninger – et behov som det nuværende INVE-Online ikke opfylder hos hverken landmænd eller rådgivere. I forhold til værktøjerne indenfor produktionsstyring tyder det på, at der er et uudnyttet potentiale for rådgivning i E-kontrol. Derudover er der muligvis et uudnyttet potentiale i brugen af DMS Foderkontrol, ligesom der kunne være et potentiale i at inddrage DMS Nøgletastjek mere i rådgivningen, idet landmændene har svært ved at omsætte dette værktøj til konkrete tiltag på bedriften. Derudover peger undersøgelsen på, at der er potentiale for at tilbyde mere rådgivning i værktøjerne indenfor planteproduktion, såfremt rådgiverne får synliggjort værdien i en bedre produktionsstyring for landmændene.

Konklusionen på undersøgelsen er således, at der ikke er et direkte behov for nye metoder og værktøjer, men snarere en større indsats i forhold til at sikre landmændenes udbytte af den rådgivning, de modtager i værktøjerne, samt opfølgning i forbindelse med anvendelsen af dem. Den større indsats skal sætte de eksisterende værktøjer bedre i spil, og rådgiverne skal synliggøre potentialerne og udbyttet ved anvendelsen af værktøjerne, så de i højere grad kan være med til at igangsætte tiltag på bedrifterne. Derudover peger undersøgelsen på, at der skal fokuseres på den tværfaglige rådgivning, og på hvor stor betydning rådgivernes personlige, formidlingsmæssige kompetencer har for landmændenes valg af værktøjer og rådgivningsprodukter. Samtidig skal rådgiverne blive bedre til at opsøge mulighederne for at lavet opfølgning og yde mere rådgivning, så landmændene derigennem får et større udbytte af værktøjerne. Slutteligt tyder undersøgelsen på, at det ikke er tilstrækkeligt at stille en række værktøjer til rådighed for landmændene og rådgiverne, men at der også er behov for produktinformation, der fokuserer på udbyttet for begge parter i forhold til anvendelsen af produktet.

Hovedleverancen i denne arbejdsplan i projektet Økonomi-, ressource- og risikostyring er at opstille en prioriteret liste over landmandens behov for nye værktøjer og metoder indenfor produktions-, økonomi-, og risikostyring.

Projektgruppens konklusion er, at der i relation til de adspurgte områder ikke er et behov for yderligere værktøjer, der skal styrke produktions- og økonomistyringen hos landmændene. Men at der i stedet er et behov for et øget kendskab til mulighederne i de eksisterende værktøjer både hos landmænd og deres konsulenter. Især de individuelle interviews peger på, at landmandens behov udelukkende afdekkes af rådgiveren, og at landmandens eget kendskab til muligheder og løsninger er begrænset, fordi landmanden forventer, at rådgiveren identificerer og påpeger disse.

Rådgiverens kendskab til værktøjer og metoder, samt hvordan disse anvendes bedst muligt, kan derfor siges at være afgørende for landmandens udbytte af rådgivningen generelt.

Konklusionen er, at fremfor flere nye værktøjer og metoder bør der arbejdes med at forbedre kendskabsgraden til de eksisterende værktøjer og metoder, ligesom der bør arbejdes med at beskrive, hvordan værktøjer og metoder kan anvendes i en sammenhæng, således at de understøtter den tværfaglige rådgivning. Særligt er der behov for at fremhæve værdien for både landmand og rådgiver af den efterfølgende opfølgning efter landmandens køb af værktøjet. Derudover er konklusionen, at der er behov for at tydeliggøre, hvordan værktøjerne kan implementeres hos landmændene for dermed at sikre en bredere implementering af værktøjerne. I denne sammenhæng er det ligeledes vigtigt at fokusere på (øget) opfølgning i forhold til værktøjerne for derigennem at sikre en optimal proces ved anvendelsen og implementeringen af værktøjerne.

Som bilag er vedlagt resultaterne af spørgeskemaundersøgelse præsenteret i PowerPoint.

Indholdsfortegnelse

Sammendrag af rapporten.....	2
Indledning	5
Nuværende brug af metoder og værktøjer	8
Økonomistyring	8
Produktionsstyring.....	12
Svin.....	12
Kvæg	15
Mark.....	20
Investeringsbeslutninger	24
Opgørelse af beholdninger	26
Vurdering af behov for nye metoder og værktøjer	28
Prioriteret liste over behovene for nye værktøjer og metoder	33

Indledning

Rapporten bygger på to spørgeskemaundersøgelser (én målrettet landmænd og én målrettet rådgivere) samt kvalitative interviews med otte rådgivere, heraf to planteavlskonsulenter, to driftsøkonomikonsulenter, to kvægrådgivere og to svinerådgivere samt seks landmænd, heraf to mælkeproducenter, to svineproducenter og to landmænd, der både er planteavlere og svineproducenter.

Formålet med spørgeskemaundersøgelserne er at få belyst, hvilke værktøjer og metoder der anvendes til økonomi- og produktionsstyring i landbruget, og om landmændene og rådgiverne er tilfredse med værktøjerne. Desuden skal undersøgelse afdække landmænd og rådgiveres eventuelle behov for nye værktøjer og metoder indenfor produktions-, økonomi og risikostyring. Respondenterne er landmænd samt økonomi-, svineproduktions-, kvæg og planteavlsrådgivere.

Formålet med de kvalitative interviews er en afdækning af, hvorfor produktions- og økonomistyring gennemføres, som det gør på bedrifterne, og hvilke tanker landmændene og rådgiverne gør sig i forhold til indsats og udbytte af styringen. De kvalitative interviews skal således bidrage med at afdække ikke-erkendte behov hos såvel landmænd som rådgivere.

Datavaliditet

357 rådgivere har svaret på spørgeskemaundersøgelsen til rådgiverne. Heraf er 171 økonomikonsulenter, svarende til 48 procent af respondenterne, 49 er svineproduktionskonsulenter, svarede til 14 procent af respondenterne, 97 er planteavlskonsulenter, svarende til 27 procent og 40 er kvægkonsulenter, svarende til 11 procent. I forhold til antallet af henholdsvis økonomi-, svineproduktions-, kvæg og planteavlsrådgivere i DLBR vurderes svarprocenten som relativt høj og sammensætningen af de forskellige rådgiverkategorier som repræsentativ.

I spørgeskemaundersøgelsen til landmændene har 596 landmænd besvaret spørgeskemaet. Alle respondenterne har en omsætning over 2 mio. kr. Heraf har godt 70 procent af respondenterne en omsætning på 2-10 mio. kr., mens de resterende knap 30 procent har en omsætning på over 10 mio. kr. Besvarelsene er fordelt nogenlunde jævnt på driftsgrenene. Godt 30 procent er mælkeproducenter, 20 procent er planteavlere, 14 procent har søer, 12 procent har slagtesvin, 8 procent har integreret produktion, mens 15 procent har angivet deres produktionsgren som "andet".

Hvis man ser på aldersfordelingen i besvarelsene, kan man se, at den er jævnt fordelt blandt både landmændene og rådgiverne, dog med en lille overvægt af besvarelser fra personer over 50 år. Hos landmændene er godt 20 procent af besvarelsene fra landmænd i alderen 15-41 år, knap 30 procent af de adspurgte landmænd er 42-50 år, mens 45 procent er 51-65 år, og 5 procent er over 66 år.

Hos rådgiverne er 28 procent af besvarelsene fra rådgivere, der er op til 39 år, 26 procent er i alderen 40-49 år, mens 37 procent er 50-59 år, og 10 procent er over 59 år.

Trods overvægten af besvarelser fra landmænd og rådgivere over 50 år vurderes aldersfordelingen som værende repræsentativ, idet gennemsnitsalderen blandt både landmænd og rådgivere er relativt høj, og det dermed er naturligt, at aldersfordelingen i spørgeskemaundersøgelsen også er det.

Rådgiverne har ligeledes svaret på, hvilken uddannelsesmæssig baggrund de har. Her svarede 38 procent af rådgiverne, at de er uddannet cand.agro. (agronom), mens 34 procent er uddannet teknolog. 17 procent har svaret "andet", mens 10 procent af rådgiverne har svaret, at de har én af de øvrige uddannelser (cand.oecon., cand.scient., cand.oecon.agro., cand.merc. og agrarøkonom).

Produktions- og økonomistyring

Undersøgelsen skal også give perspektiv på, hvorfor produktions- og økonomistyring gennemføres, som det gør på bedrifterne, og hvilke tanker landmændene og rådgiverne gør sig i forhold til den indsats, de lægger i styringen, og det udbytte de får af den. Dette har de kvalitative interviews bl.a. været med til at afdække, hvor både landmændene og rådgiverne er blevet spurgt ind til, hvad de forstår ved økonomi- og produktionsstyring, og hvilket formål de ser med denne styring.

Overordnet forstår de interviewede landmænd og rådgivere økonomistyring som opfølgning og handling. Særligt rådgiverne forbinder økonomistyring med budget og budgetopfølgning, og flere uddyber, at de foretager opfølgning, tager beslutninger og handler ud fra dette: "Økonomistyring er information, der kan føre til nye handlinger," forklarer en svinerådgiver, mens en driftsøkonomikonsulent beskriver, at "økonomistyring er landmandens økonomiske overblik", og uddyber, at økonomistyring giver landmanden et godt og trygt redskab til operationel ledelse. En planteavlskonsulent beskriver også formålet med økonomistyring som det, at "man følger med i, hvor skoen trykker, og hvor der skal sættes ind, og at man bruger blikket bagud som afsæt for at kigge fremad." Samme perspektiv har de interviewede landmænd givet udtryk for. En planteavler og svineproducent beskriver økonomistyring som "at have hånd i hanke med hverdagen, så man undgår overraskelser og kender morgendagen og kan tænke nyt og have overblik". Landmændene forbinder ligesom de interviewede rådgivere også økonomistyring med budget og budgetopfølgning, herunder styring af indtægter og udgifter.

Produktionsstyring er ifølge de interviewede landmænd og rådgivere det at have styr på bedriften, herunder beholdninger, foderforbrug, ydelser, celletal, maskinomkostninger og udbytter, og at man dermed altid kan nå at rette op på tingene. Men det dækker også over registrering, ugeplanlægning, performancetal, LEAN-processer samt benchmarking, KMP, P-kontrol og opfølgningen på det hele. Som en svineproducent formulerer det: "Jeg gennemfører produktionsstyring for at have styr på bedriften. Dataene skal være i orden, og de skal bruges." Han suppleres af en anden svineproducent: "Jeg vil vide helt præcist, hvor vi er, derfor gør jeg meget ud af registreringer." De mange data anvendes til at reagere på og kan føre til nye handlinger og til prioritering af de vigtigste indsatsområder. Ifølge rådgiverne handler produktionsstyring således også om at sætte mål og udpege indsatsområder, så man kan sikre fremdriften og holde bedriften på sporet. "Formålet med produktionsstyring er en bedre bundlinje og effektivisering, fordi man ved, hvor man er, og man kender udgangspunktet," forklarer en planteavlskonsulent og suppleres af en driftsøkonomikonsulent: "Der er et gab mellem produktionsstyring og budgetopfølgning, så formålet med produktionsstyring er sikre motivation til at nå målene, især for medarbejderne."

Forbedring af produktions- og økonomistyring

Rådgiverne i interviewene er ligeledes blevet spurgt til, hvordan landmændene og rådgiverne ifølge deres vurdering kan forbedre sig, så landmændene får et større udbytte af produktions- og økonomistyringen. Her vurderer rådgiverne samlet set, at en højere grad af tværfaglighed i rådgivningen, en hurtigere opfølgning fra rådgivernes side og en større grad af involvering af landmanden i processerne vil give landmændene et større udbytte af produktions- og økonomistyringen. "Relationerne mellem rådgiverne er afgørende. Vi kunne inspirere hinanden med gode ideer og dele viden," udtaler en driftsøkonomikonsulent, og suppleres af en kollega: "Vi skal involvere landmanden mere og være mere kritiske og kræve, at han tager stilling og lærer." Samtidig mener rådgiverne, at landmændene kan

blive bedre til at foretage registreringer og have mere ejerskab, så de også tror på og følger de handlingsplaner, der udarbejdes.

Vurdering af resultaterne

Overordnet set skal resultaterne bruges til at se tendenser indenfor anvendelsen af værktøjer og metoder til produktions- og økonomistyring. Spørgeskemaundersøgelsen er ikke fuldstændig repræsentativ, og flere steder er svarprocenterne for lave til, at resultaterne kan anses som valide, og de kan dermed ikke bruges til at drage nogle sammenhængende konklusioner ud fra. Spørgeskemaundersøgelsens resultat har naturligvis medvirket til nye spørgsmål i projektgruppen. Konklusionen er, at vi hele tiden bliver klogere, men at vi aldrig kan blive færdige med at lære at forstå.

Efter afslutningen af undersøgelsen er der introduceret nye værktøjer, og nye faciliteter på de eksisterende værktøjer, som har været omfattet af undersøgelsen. Derfor vil der være kommentarer og ønsker fra landmænd og rådgivere, som allerede er blevet effektueret.

Dog kan oplysningerne fra spørgeskemaundersøgelserne og svarene fra de kvalitative interviews bruges til at tegne et billede af, hvilke værktøjer og metoder landmændene og rådgiverne anvender til produktions- og økonomistyring, og hvilket udbytte de får af dem og af styringen som et hele.

Nuværende brug af metoder og værktøjer

Dette afsnit handler om landmændene og rådgivernes nuværende brug af metoder og værktøjer til løbende produktions- og økonomistyring, beslutninger om investeringer samt opgørelse af beholdninger.

Hvert afsnit vil gå i dybden med resultaterne fra de to spørgeundersøgelser, der er udsendt til landmænd og rådgivere samt den række af kvalitative interviews, der er foretaget med landmænd og rådgivere indenfor hver af driftsgrenene. Resultaterne er samlet under fire overskrifter: Økonomistyring, Produktionsstyring og Investeringsbeslutninger, som behandles under dette afsnit, samt Opgørelse af beholdninger, som behandles i et afsnit for sig selv.

Økonomistyring

Undersøgelsen har spurgt ind til brugen af værktøjer til økonomistyring, hvor landmændene og rådgiverne er blevet spurgt ind til følgende syv værktøjer: Årsrapporten, Ø90 Budget, Budgetopfølgning, Benchmark, Business Check, Driftsgrensanalyse og Råbalance.

Anvendelse af værktøjer

Undersøgelsen viser, at langt de fleste landmænd bruger Årsrapporten. Omkring halvdelen anvender desuden Ø90 Budget, Budgetopfølgning, Benchmark og Driftsgrensanalyse, mens få anvender Business Check og Råbalance (henholdsvis 20 og 30 procent af de adspurgte landmænd).

For rådgivernes vedkommende anvender over 70 procent af rådgiverne alle de angivne værktøjer, på nær Business Check. Dette værktøj bliver kun brugt af ca. halvdelen af rådgiverne. Undersøgelsen viser desuden, at de rådgivere, der er uddannet agronomer (cand.agro.), anvender værktøjerne mere end rådgivere med en anden uddannelsesmæssig baggrund.

Det konkluderes således, at der er en bred anvendelse af værktøjerne, men bredere blandt rådgiverne end landmændene. Dog kniber det med anvendelsen af særligt Business Check og Råbalance i forhold til de øvrige værktøjer. Årsagen til landmandens lave anvendelse af Business Check kan skyldes, at målgruppen for Business Check primært er rådgivere.

Tilfredshed med værktøjer

Når man ser på tilfredsheden med de angivne værktøjer, ser man, at der er stor tilfredshed med produkterne hos over halvdelen af landmændene og rådgiverne.

Landmændene er især tilfredse med Årsrapporten. Her angiver ca. 75 procent, at de i stor grad eller meget stor grad er tilfredse med Årsrapporten. Ved de øvrige værktøjer angiver ca. halvdelen af landmændene, at de også er tilfredse med disse.

Billedet er det samme hos rådgiverne. Tilfredsheden er størst ved Årsrapporten, Ø90 Budget, Budgetopfølgning og Driftsgrensanalyse. Her angiver 70-80 procent af rådgiverne, at de i stor eller meget stor grad er tilfredse med disse værktøjer. I forhold til de øvrige værktøjer (Benchmark, Business Check og Råbalance) angiver godt halvdelen af rådgiverne desuden, at de er tilfredse med disse værktøjer.

Det konkluderes således, at der er tilfredshed med produkterne blandt både landmænd og rådgivere.

Anvendelse af værktøjer til beslutningsstøtte og igangsætning af tiltag

I undersøgelsen er landmændene blevet spurgt om, i hvor høj grad de anvender værktøjerne til at igangsætte tiltag på bedriften. Her svarer omkring halvdelen af de landmænd, der anvender de på-

gældende værktøjer, at de bruger Ø90 Budget og Budgetopfølgning til at igangsætte tiltag på bedriften, mens 40-45 procent bruger Årsrapporten, Benchmark og Driftsgrensanalyse, og 30-40 procent bruger Råbalance og Business Check.

I undersøgelsen er rådgiverne blevet stillet et lignende spørgsmål omkring landmændenes anvendelse af værktøjerne til beslutningsstøtte m.m. Her vurderer rådgiverne, at Ø90 Budget, Årsrapporten og Budgetopfølgning er de værktøjer, som den største andel af landmændene anvender aktivt til bl.a. beslutningsstøtte. En tredjedel af rådgiverne svarer således, at alle eller næsten alle (80-100 procent) af deres kunder anvender Ø90 Budget aktivt. Derudover svarer rådgiverne, at der er en større andel af landmænd, der anvender Årsrapporten og Budgetopfølgning aktivt, end andelen af landmænd, der ikke anvender disse værktøjer aktivt.

Bundskraberen er værktøjet Råbalance, der er et forholdsvis nyt værktøj. Til dette svarer to tredjedele af rådgiverne, at ingen eller få (0-30 procent) af deres kunder anvender Råbalance aktivt som beslutningsstøtte osv.

Det konkluderes således, at Ø90 Budget, Budgetopfølgning og Årsrapporten er de produkter og værktøjer, som i største grad anvendes aktivt til igangsætning af tiltag på bedriften.

Rådgivning og udbytte

Undersøgelsen har også spurgt til rådgivernes vurdering af landmændenes udbytte af den rådgivning, de modtager ved anvendelsen af værktøjerne, samt landmændenes egen tilfredshed med den rådgivning de modtager ved anvendelsen af værktøjerne.

Overordnet vurderer størstedelen af rådgiverne (85 procent), at landmændene har et stort eller meget stort udbytte af rådgivningen i forbindelse med Årsrapporten, Ø90 Budget, Budgetopfølgning og Benchmark. Bundskraberen i denne sammenhæng er igen Råbalance. Her vurderer omkring 45 procent af rådgiverne, at landmændene har et stort eller meget stort udbytte af rådgivningen i forbindelse med Råbalance, mens knap 50 procent har svaret "hverken/eller". Den forholdsvis store andel af rådgivere, der har svaret "hverken/eller", kan være et udtryk for, at rådgiverne ikke føler, de kender det fulde udbytte af værktøjet og dermed er usikre på, om deres rådgivning i værktøjet giver en værdi for landmanden.

Når man ser på landmændenes tilfredshed med den rådgivning, de modtager, er landmændene tilfredse med den rådgivning, de modtager i forbindelse med Årsrapporten. Her angiver godt 70 procent, at de i stor eller meget stor grad er tilfredse med rådgivningen ved Årsrapporten. Derudover er omkring halvdelen af landmændene også tilfredse med den rådgivning, de modtager ved de øvrige værktøjer.

Det konkluderes således, at rådgiverne vurderer rådgivningen i forbindelse med værktøjerne som udbytterigt for landmændene, og at landmændene selv er overvejende tilfredse med den rådgivning, de modtager i forbindelse med anvendelsen af værktøjerne.

Man kan diskutere graden af uvildighed i spørgsmålet til rådgiverne omkring landmændenes udbytte af rådgivningen, idet rådgiverne indirekte vurderer effekten af deres egen rådgivning i forbindelse med anvendelsen af værktøjet og ikke alene værktøjets udbytte for landmændene. Derudover kan man påpege, at der er et sammenfald mellem landmændenes besvarelser omkring deres tilfredshed med værktøjerne og deres tilfredsheden med den rådgivning, de modtager i forbindelse med værktøjet.

Dette sammenfald i resultaterne kan forklares med, at landmændene har svært ved at skelne mellem deres tilfredshed ved anvendelsen af selve værktøjet og den rådgivning, de modtager i forbindelse med værktøjet, fordi de ser ydelsen som ét og samme produkt.

Et interessant resultat er, at rådgiverne generelt vurderer landmændenes udbytte af rådgivningen til at være større end landmændenes egen tilfredshed med rådgivningen. Det må formodes, at rådgivernes vurdering af landmandens udbytte nogenlunde kan sammenstilles med landmændenes egen vurdering af deres tilfredshed med rådgivning, idet tilfredsheden med en ydelse må formodes at stige i takt med udbyttet af denne. Derved er det tankevækkende, at rådgiverne konsekvent vurderer landmændenes udbytte til at være højere end landmændenes egen tilfredshedsvurdering. Hvis man sammenligner andelen af rådgivere, der vurderer, at rådgivningen i værktøjerne er udbytterig for landmændene med andelen af landmænd, der er tilfredse med værktøjerne og den rådgivning, de modtager hertil, så ligger rådgivernes vurdering af landmændenes udbytte 15-30 procentpoint højere end landmændenes egen tilfredshedsvurdering. Uanset at man må forvente, at en rådgiver, der skal bedømme sin egen indsats, vil være en smule positivt indstillet i egenvurderingen, så er forskellen alligevel interessant. Det eneste værktøj, der falder udenfor tendensen, er Råbalance. Ved Råbalance ligger landmændenes tilfredshed med værktøjet og den rådgivning, de modtager i Råbalance, højere end rådgivernes vurdering af landmændenes udbytte af rådgivningen i Råbalance. Dog angiver omkring 25 procent af landmændene, at de ikke modtager rådgivning i Råbalance, så dette kan forklare, at kun knap halvdelen af rådgiverne vurderer, at Råbalance er udbytterigt for landmændene, fordi rådgiverne indregner den fjerdedel af landmændene, som slet ikke modtager rådgivning.

Rådgivernes opfølgning og tidsforbrug hos landmændene

Rådgiverne i undersøgelsen er ligeledes blevet spurgt til, dels hvor mange af dem der gennemfører opfølgning i forbindelse med anvendelse af værktøjerne, og dels hvor meget tid de gennemsnitligt bruger sammen med landmændene på henholdsvis budgetlægning og budgetopfølgning.

Besvarelsene viser, at langt de fleste rådgivere (over 90 procent) foretager opfølgning i forbindelse med anvendelsen af Ø90 Budget og Budgetopfølgning. Dernæst følger omkring 70 procent af rådgiverne op i forbindelse med anvendelsen af Årsrapporten og Benchmark. Samtidig svarer omkring halvdelen af rådgiverne, at de ikke foretager opfølgning i forbindelse med anvendelsen af Råbalance og Business Check.

Når man ser på tidsforbruget, svarer en tredjedel af rådgiverne, at de gennemsnitligt bruger 2-3 timer sammen med landmanden i forbindelse med budgetlægning, mens omkring 20 procent bruger henholdsvis 1-2 timer, 3-4 timer og mere end 4 timer på budgetlægningen hos landmanden. Dermed er et tidsforbrug på 2-3 timer det mest typiske i forbindelse med budgetlægningen.

Hvis man ser på rådgivernes typiske tidsforbrug i forbindelse med budgetopfølgningen sammen med landmanden, ligger timeforbruget noget lavere. Her svarer knap 60 procent, at de typisk bruger op til 1 time på budgetopfølgning sammen med landmanden.

Det kan således konkluderes, at rådgiverne primært følger op i forbindelse med anvendelsen af budget-værktøjerne, og dernæst ved Årsrapporten og Benchmark, og at denne opfølgning typisk varer op til en time, mens fastlæggelse af budgettet sammen med landmanden typisk tager 2-3 timer.

Konklusion

På baggrund af ovenstående redegørelse for landmændene og rådgivernes nuværende brug af metoder og værktøjer til løbende økonomistyring kan det dermed konkluderes, at der er en bred anvendelse af værktøjerne og tilfredshed med dem blandt både landmænd og rådgivere. Værktøjerne anvendes mere af rådgiverne end landmændene, men dette var også forventeligt, da mange af værktøjerne er orienterede mod rådgiverne. Dette gælder især Business Check, der ikke indgår som et selvstændigt element i Årsrapporten, som f.eks. Driftsgrensanalysen gør.

I forhold til effekten af værktøjerne kan det konkluderes, at rådgiverne vurderer rådgivningen i værktøjerne som udbytterigt for landmændene, og at landmændene selv er overvejende tilfredse med værktøjerne og den rådgivning, de modtager i forbindelse med dem. Dog skal det nævnes, at rådgiverne vurderer landmændenes udbytte af rådgivningen i værktøjerne højere, end landmændene vurderer deres egen tilfredshed med værktøjerne og den rådgivning, de modtager hertil. Vurderingen af værktøjernes effekt skal også ses i forhold til deres aktive anvendelse som beslutningsstøtte og til igangsættelse af tiltag på bedriften. Her kan det konkluderes, at Ø90 Budget, Budgetopfølgning og Årsrapporten er de værktøjer, som i største grad anvendes aktivt til igangsætning af tiltag på bedriften. Samtidig konkluderer undersøgelsen, at det ligeledes er Ø90 Budget, Budgetopfølgning, Årsrapporten og Benchmark, som rådgiverne primært følger op på anvendelsen af, og at denne opfølgning typisk varer op til en time.

Perspektiver

Ud fra undersøgelsen kan man se en vis sammenhæng mellem de værktøjer, som rådgiverne følger op på anvendelsen af og de værktøjer, som størstedelen af landmændene og rådgiverne anvender og vurderer som tilfredsstillende og udbytterige, og som anvendes aktivt på bedriften. Man kan derved antage, at opfølgningen på anvendelsen af værktøjerne er med til at sikre tilfredsheden, udbyttet og den aktive anvendelse af værktøjerne.

Hvis man samtidig inddrager tidsforbruget, kan man antage, at udbyttet og tilfredsheden med værktøjerne og rådgivningen om dem vil blive endnu større, hvis der blev brugt mere tid på opfølgningen. Denne antagelse styrkes af, at værktøjerne Råbalance og til dels Business Check er de værktøjer, der vurderes at have den ringeste grad af anvendelse, udbytte og tilfredshed blandt rådgiverne og landmændene, samtidig med at over halvdelen af rådgiverne svarer, at de ikke foretager opfølgning ved disse værktøjer. Derudover svarer 25 procent af landmændene, at de ikke modtager rådgivning i Råbalance. Den begrænsede tilfredshed samt manglende udbytte og aktive anvendelse af disse værktøjer kan dermed ses som en konsekvens af, at rådgiverne ikke foretager opfølgning ved dem, og at værktøjerne dermed ikke sættes godt nok i spil hos landmændene til, at de vurderes som udbytterige og tilfredsstillende. Det skal nævnes, at årsagen til den manglende opfølgning ikke skal findes i en begrænset anvendelse af værktøjerne blandt rådgiverne, idet godt 70 procent angiver, at de anvender Råbalance, mens ca. 50 procent anvender Business Check. En øget opfølgning vil dog måske øge tilfredsheden og udbyttet ved anvendelsen af værktøjerne.

Dette understøttes af flere af rådgivernes udtalelser i interviewene om økonomi- og produktionsstyring. En driftsøkonomikonsulent udtaler bl.a., at rådgiverne skal "involvere landmændene i, hvordan nye produkter skal anvendes", for på den måde at øge landmændenes udbytte af rådgivningen. Vedkommende bliver suppleret af en anden driftsøkonomikonsulent, der mener, at kernen i økonomistyring er opfølgning, og udtaler: "Det handler om, at opfølgningen skal give værdi for landmanden." Vedkommende mener endvidere, at en hurtigere opfølgning er med til at øge landmandens udbytte af værktøjerne. I denne sammenhæng er det tankevækkende, at der i rådgivningen til budgetopfølgning,

der er det primære produkt til at igangsætte initiativer på bedriften, kun bruges én time. Man kan således stille spørgsmålstejn ved, om én times rådgivning på baggrund af en budgetopfølgning, der typisk sker kvartalsvis, er tilstrækkelig til at opfylde den målsætning, som økonomi- og produktionsstyring ifølge konsulenterne har; nemlig at give værdi for landmanden.

Produktionsstyring

Undersøgelsen har spurgt ind til brugen af værktøjer til produktionsstyring indenfor henholdsvis svine-, mælke- og planteproduktion. Nedenfor følger en gennemgang af resultaterne opdelt i de enkelte driftsgrene.

Svin

Svineproducenterne er blevet spurgt ind til følgende værktøjer: Produktionsplan, E-kontrol og DB-tjek. Svinekonsulenterne er blevet spurgt ind til følgende værktøjer: Agrosoft E-kontrol, Bedriftsløsning – E-kontrol, Teknisk Budget, Ø90 DB-kalkuler, VSP's holddriftsprogram og VSP's program vedrørende leveringsstrategi.

Anvendelse af værktøjerne og tilfredsheden med dem

Undersøgelsen viser, at langt de fleste svineproducenter anvender E-kontrol, mens under en fjerdedel anvender Produktionsplan og DB-tjek. I forhold til tilfredsheden svarer over halvdelen, at de er tilfredse eller meget tilfredse med selve værktøjet, mens tilfredsheden med rådgivningen i værktøjerne er mere blandede. Her svarer godt halvdelen, at de er tilfredse eller meget tilfredse med rådgivningen i DB-tjek, mens kun knap 35 procent af svineproducenterne angiver, at de er tilfredse eller meget tilfredse med rådgivningen i Produktionsplan og E-kontrol. Sidstnævnte skal ses i sammenhæng med, at knap 40 procent af svineproducenterne svarer, at de ikke modtager rådgivning i E-kontrol, og godt 25 procent, at de ikke modtager rådgivning i Produktionsplan. Dermed er der en stor gruppe af svineproducenter, som slet ikke modtager rådgivning i de værktøjer, de bruger, mens dem der modtager rådgivning, særligt i DB-tjek, er godt tilfredse med den rådgivning, de får.

Går man videre til rådgivernes værktøjer, kan man se, at langt størstedelen (90 procent) anvender Agrosoft E-kontrol, mens Bedriftsløsning – E-kontrol er det næstmest udbredte værktøj, idet godt 75 procent af svinekonsulenterne anvender dette. Bundskraberne er Ø90 DB-kalkuler og VSP's program vedrørende leveringsstrategi, mens ca. halvdelen af svinekonsulenterne anvender Teknisk Budget og VSP's holddriftsprogram. Årsagen til den lave andel af svinerådgivere, der anvender Ø90 DB-kalkuler, skyldes formentligt, at svinerådgiverne generelt ikke laver mange produktionsbudgetter, og at de sjældent involveres i budgetlægningen. Samtidig skyldes den lave andel af svinerådgivere, der anvender VSP's program vedrørende leveringsstrategi, formentligt, at svinerådgiverne er specialiserede, og der således er få rådgivere, der arbejder med slagtesvin og derfor har brug for programmet.

Når man ser på tilfredsheden med værktøjerne, er det iøjnefaldende, hvor få der angiver, at de er enten meget utilfredse eller meget tilfredse med værktøjerne. Størstedelen af svinekonsulenterne har svaret enten "tilfreds" eller "hverken/eller" til tilfredsheden med de anvendte værktøjer med en overvægt af tilfredse besvarelser. Ca. 70 procent har således angivet, at de er tilfredse med VSP's program vedr. leveringsstrategi og Agrosoft E-kontrol, mens ca. halvdelen svarer, at de er tilfredse med Bedriftsløsning – E-kontrol og VSP's holddriftsprogram. Samtidig har godt 65 procent svaret "hverken/eller" til tilfredsheden med Ø90 DB-kalkuler, og sammenholdt med, at kun ca. 15 procent har svaret, at de anvender programmet, så kan andelen af svar med "hverken/eller" skyldes, at de kender for

lidt til programmet. Dette er igen sandsynligt, idet få af svinerådgiverne anvender programmet, fordi de er specialiserede indenfor et andet felt end slagtesvinsproduktion.

I undersøgelsen skulle svinekonsulenterne ligeledes vurdere landmændenes udbytte af den rådgivning, de modtager om værktøjerne. I dette tilfælde blev der spurgt ind til rådgivningen i de værktøjer, som rådgiverne anvender, og ikke i de værktøjer, som landmændene selv anvender. Her vurderer over halvdelen af svinekonsulenterne, at landmændene har et stort eller meget stort udbytte af rådgivningen om værktøjerne. Særligt Agrosoft E-kontrol og Bedriftsløsning – E-kontrol vurderes som udbytterige. Her svarer ca. 85 procent af svinekonsulenterne, at landmændene har et stort eller meget stort udbytte af rådgivningen om disse værktøjer, ligesom VSP's holddriftsprogram også vurderes som udbytterigt. Her svarer ca. 70 procent af svinekonsulenterne, at landmændene har et stort eller meget stort udbytte af rådgivningen i dette værktøj.

Det konkluderes således, at svineproducenterne fortrinsvist anvender E-kontrol, og at de er tilfredse med selve værktøjet, men ikke med den rådgivning, de får i forbindelse med E-kontrollen, ligesom knap 40 procent slet ikke modtager rådgivning i E-kontrol. Det konkluderes desuden, at det mest anvendte værktøj blandt svinekonsulenterne er Agrosoft E-kontrol og Bedriftsløsning – E-kontrol. Derudover er VSP's program vedr. leveringsstrategi og Agrosoft E-kontrol de værktøjer, som den største andel af svinekonsulenterne er tilfredse med. Slutteligt konkluderes det, at størstedelen af svinekonsulenterne vurderer rådgivningen om Agrosoft E-kontrol, Bedriftsløsning – E-kontrol og VSP's holddriftsprogram som udbytterig for landmændene.

Her er det interessant, at svinekonsulenterne vurderer landmændenes udbytte af rådgivningen til at være højere, end landmændene selv vurderer deres tilfredshed med den rådgivning, de modtager. Desuden svarer relativt mange af landmændene, at de slet ikke modtager rådgivning i værktøjerne. Dermed er det tankevækkende, at så stor en andel af svinekonsulenterne vurderer rådgivningen som udbytterig for landmændene, når landmændene oplever, at de ikke modtager rådgivning i værktøjerne. Her skal det dog nævnes, at rådgiverne og landmændene ikke har svaret ud fra de samme værktøjer, og der kan derved ikke foretages en direkte sammenligning, men tendensen er alligevel iøjefaldende.

Aktiv anvendelse og opfølgning

Når man ser på, hvor aktivt værktøjerne bliver brugt på bedriften, så svarer omkring 60 procent af svineproducenterne, at de i høj eller meget høj grad anvender værktøjerne til at igangsætte tiltag på bedriften. Dog skal det nævnes, at langt de fleste svineproducenter bruger E-kontrol, mens under en fjerdedel benytter de to øvrige værktøjer. Derfor kan den aktive anvendelse af disse to værktøjer ikke tilskrives megen værdi, da de begge reelt benyttes i begrænset omfang. I forbindelse med anvendelsen af E-kontrollen svarer langt størstedelen af svineproducenterne desuden, at de laver foderregistrering i forbindelse med E-kontrollen. Svaret skal dog ses i forhold til, at svineproducenterne ligeledes svarer, at de i relativt begrænset omfang opgør deres lagre (se afsnittet Opgørelse af beholdninger), hvilket kunne tyde på, at de måske har misforstået et af spørgsmålene. Besvarelsen kan også skyldes, at beholdningernes størrelse kun sjældent anvendes i opfølgningsøjemed, fordi opfølgningerne primært foretages på likviditetsniveau og ikke på resultatniveau. Desuden kan svaret også indikere, at foderforbruget opgøres, fordi det er en del af E-kontrollen, og ikke fordi landmanden ser opgørelsen som en vigtig information om bedriftens status, hvor især beholdningernes faktiske størrelse kan udgøre en vigtig information til landmanden.

I forhold til den aktive anvendelse af værktøjerne ser billedet anderledes ud, hvis man spørger svinekonsulenterne. Her svarer over halvdelen af dem, at 0-50 procent af deres kunder anvender værktøjerne (på nær Agrosoft E-kontrol) aktivt til eksempelvis beslutningsstøtte. Særligt VSP's holddriftsprogram og VSP's program vedr. leveringsstrategi benyttes ikke aktivt af landmændene, men dette kan skyldes, at programmerne er særligt rettet mod rådgiverne, og at de ikke anvendes regelmæssigt, men kun i særlige situationer. Ifølge godt 80 procent af svinekonsulenterne benytter 0-20 procent af deres kunder VSP's holddriftsprogram aktivt, mens det samme ifølge knap 70 procent af konsulenterne er tilfældet ved VSP's program vedr. leveringsstrategi.

Det eneste værktøj, der skiller sig ud, er Agrosoft E-kontrol. Her svarer godt en tredjedel af svinekonsulenterne, at 80-100 procent af deres kunder anvender Agrosoft E-kontrol aktivt til beslutningsstøtte, handlingsplaner og korrigerende handlinger. Samtidig ligger andelen af svineproducenter, der ifølge svinekonsulenterne slet ikke benytter værktøjet aktivt, meget lavt. Det er dog forventeligt, at Agrosoft E-kontrol anvendes i så stor grad, idet programmet bruges til løbende at følge op på produktionen.

Svinekonsulenterne er ligeledes blevet spurgt om, hvor mange af dem der gennemfører opfølgning i forbindelse med anvendelse af værktøjerne. Her svarer omkring 90 procent af svinekonsulenterne, at de følger op i forbindelse med anvendelsen af Agrosoft E-kontrol, Bedriftsløsning – E-kontrol, Teknisk Budget og VSP's program vedr. leveringsstrategi, mens omkring 70 procent af svinekonsulenterne foretager opfølgning, når de anvender Ø90 DB-kalkuler og VSP's holddriftsprogram.

Det kan således konkluderes, at de værktøjer, som svineproducenterne arbejder med, i højere grad bliver sat i spil på bedriften, end de værktøjer, som svinekonsulenterne arbejder med. Samtidig tegner der sig et billede af, at Agrosoft E-kontrol er det af rådgivernes værktøjer, som landmændene bedst kan anvende aktivt på deres bedrift, mens de to VSP-programmer stort set ikke anvendes aktivt af landmændene. Det kan være svært at konkludere noget generelt omkring en aktiv anvendelse af værktøjerne, da svineproducenterne og svinekonsulenterne tilsyneladende ikke anvender de samme værktøjer. Det kan samtidig også være forklaringen på, at så få landmænd anvender rådgivernes værktøjer aktivt på bedrifterne.

Undersøgelsen viser også, at der er en høj grad af opfølgning fra svinekonsulenterne i forbindelse med anvendelse af værktøjerne. Opfølgningen synes dog ikke at smitte af på den aktive anvendelse af værktøjerne på bedriften, så det kan tyde på, at opfølgningen enten skal være bedre eller anderledes. Dette understøttes af en af svinerådgiverne fra interviewene om økonomi- og produktionsstyring, der mener, at rådgiverne kan blive bedre til at påpege de vigtigste parametre og økonomiske faktorer overfor landmanden og komme med kvalificerede indspark og udfordre landmændene.

Konklusion

På baggrund af ovenstående redegørelse for svineproducenterne og svinekonsulenternes nuværende brug af metoder og værktøjer til løbene produktionsstyring indenfor svineproduktion kan det dermed konkluderes, at svineproducenterne fortrinsvist anvender E-kontrol, mens svinekonsulenterne har en bredere anvendelse af værktøjerne, dog med Agrosoft E-kontrol og Bedriftsløsning – E-kontrol som de mest anvendte værktøjer.

I forhold til kvaliteten af værktøjerne konkluderer undersøgelsen, at svineproducenterne er tilfredse med E-kontrol, men ikke med den rådgivning de får hertil. Dertil svarer knap 40 procent, at de slet ikke modtager rådgivning i E-kontrol, hvilket kan tyde på, at der er et uudnyttet potentiale for rådgivning i E-kontrol. Blandt svinekonsulenterne er Agrosoft E-kontrol og VSP's program vedr. leveringsstrategi de værktøjer, som flest er tilfredse med.

I forhold til effekten af værktøjerne kan det konkluderes, at langt størstedelen af svinekonsulenterne vurderer, at rådgivningen i Agrosoft E-kontrol og Bedriftsløsning – E-kontrol er udbytterig for landmændene. Dette skal dog ses i forhold til, at relativt mange af svineproducenterne ikke modtager rådgivning i værktøjerne, og at de generelt vurderer deres tilfredshed med den rådgivning, de modtager, lavere end svinekonsulenternes vurdering af landmændenes udbytte af rådgivningen.

Vurderingen af værktøjernes effektivitet skal også ses i forhold til den aktive anvendelse af værktøjerne som beslutningsstøtte og til igangsættelse af tiltag på bedriften. Her kan det konkluderes, at E-kontrol i højere grad bliver sat i spil på bedriften end de værktøjer, som svinekonsulenterne arbejder med. Agrosoft E-kontrol er dog det af rådgivernes værktøjer, som landmændene bedst kan anvende aktivt på deres bedrift, mens de to VSP-programmer stort set ikke anvendes aktivt af landmændene. Undersøgelsen konkluderer desuden, at der er en høj grad af opfølgning fra svinekonsulenterne i forbindelse med anvendelse af værktøjerne.

Perspektiver

Det er tankevækkende, hvordan en relativ stor andel af svineproducenterne kan opleve, at de ikke modtager rådgivning i E-kontrol, når Agrosoft E-kontrol og Bedriftsløsning – E-kontrol er de mest anvendte værktøjer blandt svinekonsulenterne, og de værktøjer som landmændene ifølge konsulenterne får mest udbytte af at få rådgivning i.

Det er ligeledes tankevækkende, hvordan så stor en andel af svineproducenterne kan opleve, at de ikke modtager rådgivning i værktøjet, når langt størstedelen af svinekonsulenterne svarer, at de foretager opfølgning i forbindelse med værktøjerne.

Der er således ikke kun et uudnyttet potentiale i at tilbyde rådgivning i E-kontrol. Svinekonsulenterne har også en opgave i at synliggøre udbyttet af rådgivningen for landmændene, så landmændene kan bruge dette til at igangsætte tiltag på bedrifterne og derved opleve, at de får effekt og kvalitet for pengene.

Kvæg

Mælkeproducenterne er blevet spurgt ind til følgende værktøjer: KvægNøglen, DMS Foderplaner, DMS Foderkontrol (EFK), DMS Prognose, DMS Produktionsbudget, DMS Kritiske Målepunkter (KMP) og DMS Nøgletalstjek.

Kvægkonsulenterne er blevet spurgt ind til følgende værktøjer: DMS Prognose, DMS Foderbudget, DMS Produktionsbudget, DMS Lager, DMS Foderkontrol, KvægNøglen, FMS, Produktionsopfølgning i eget regneark og Lagerstyring/foderbudget i eget regneark.

Anvendelse af værktøjerne og tilfredsheden med dem

Undersøgelsen viser, at 40-65 procent af mælkeproducenterne anvender de angivne værktøjer, hvoraf DMS Foderplaner og DMS Foderkontrol (EFK) er de værktøjer, som størstedelen af mælkeproducenterne anvender (godt 60 procent).

I forhold til tilfredsheden angiver over halvdelen af mælkeproducenterne, at de er tilfredse eller meget tilfredse med alle de listede værktøjer, mens omkring halvdelen angiver, at de er tilfredse eller meget tilfredse med rådgivningen, de modtager med værktøjerne. Samtidig svarer en relativ stor andel af mælkeproducenterne, at de ikke modtager rådgivning i forbindelse med værktøjerne. Dette gælder for knap 35 procent af mælkeproducenterne, der anvender DMS Kritiske Målepunkter (KMP), knap 30 procent, der anvender DMS Nøgletalstjek og for 15-20 procent af mælkeproducenterne i forbindelse

med de øvrige værktøjer. At kun halvdelen af mælkeproducenterne er tilfredse med rådgivningen i værktøjerne, kan således forklares ud fra, at en relativ stor andel slet ikke modtager rådgivning omkring værktøjerne. Det er dog ikke så overraskende, at mælkeproducenterne ikke modtager rådgivning i forbindelse med DMS Kritiske Målepunkter, da dette er et værktøj, der er målrettet den daglige styring på bedriften, og mælkeproducenterne derfor selv skal anvende værktøjet.

Ser man på kvægkonsulenternes brug af værktøjerne, så anvender langt størstedelen (90-100 procent) af kvægkonsulenterne DMS Prognose, DMS Foderbudget, DMS Produktionsbudget og DMS Foderkontrol, mens over halvdelen desuden anvender KvægNøglen, produktionsopfølgning i eget regneark og Lagerstyring/foderbudget i eget regneark. Kun ca. 15 procent anvender FMS, mens 30 procent anvender DMS Lager. Den lave andel af kvægkonsulenter, der anvender DMS Lager, kan dog skyldes, at det kun er de konsulenter, der udarbejder KvægNøglen, der anvender DMS Lager. Grunden til at de anvender Lager er at programmet kræver at der er oprettet beholdninger på alle fodermidler. I spørgeskemaundersøgelsen er der desværre ikke blevet spurgt til anvendelsen af DMS Foderplaner. Logninger i DMS viser dog, at 87 procent af de rådgivere, der har adgang til DMS, bruger DMS Foderplaner.

Når man måler tilfredsheden med de anvendte værktøjer, svarer over 85 procent, at de er tilfredse eller meget tilfredse med DMS Prognose, DMS Produktionsbudget, DMS Foderkontrol, KvægNøglen, Produktionsopfølgning i eget regneark og Lagerstyring/foderbudget i eget regneark. Tilfredsheden er lidt lavere ved DMS Foderbudget, hvor godt 60 procent har svaret, at de er tilfredse eller meget tilfredse med værktøjet. DMS Lager er den helt store bundskaber i undersøgelsen, hvor godt 60 procent har svaret, at de er utilfredse eller meget utilfredse med værktøjet. Dog skal det nævnes, at kun 30 procent af kvægkonsulenterne anvender DMS Lager, og der dermed kan være store procentvise udsving i svarangivelserne.

I undersøgelsen skulle kvægkonsulenterne ligeledes vurdere landmændenes udbytte af den rådgivning, de modtager om værktøjerne. Her blev kvægkonsulenterne spurgt ind til rådgivningen i fire af de værktøjer, som landmændene også selv blev spurgt ind til anvendelsen af. Samtidig blev kvægkonsulenterne spurgt ind til rådgivningen i fem værktøjer, som mælkeproducenterne ikke er blevet spurgt ind til. Det drejer sig om DMS Foderbudget, DMS Lager, FMS samt Produktionsopfølgning og lagerstyring/foderbudget i eget regneark.

I denne del af undersøgelsen vurderer over 85 procent af kvægkonsulenterne, at landmændene har et stort eller meget stort udbytte af rådgivningen om DMS Foderkontrol, KvægNøglen, DMS Prognose samt Produktionsopfølgning og lagerstyring/foderbudget i eget regneark. Derudover vurderer knap 80 procent af kvægkonsulenterne, at rådgivningen om DMS Produktionsbudget er udbytterig for landmændene. Den helt store bundskaber er igen DMS Lager. Her vurderer ingen af kvægkonsulenterne rådgivningen om værktøjet som udbytterig, faktisk svarer 45 procent, at landmandens udbytte af rådgivningen om DMS Lager er ringe eller meget ringe, og knap 55 procent har svaret "hverken/eller". Dette skal ses i sammenhæng med, at godt 60 procent af de (relativt få) kvægkonsulenter, der anvender værktøjet, er utilfredse eller meget utilfredse med det.

Det konkluderes således, at omkring halvdelen af mælkeproducenterne anvender de værktøjer, de er blevet spurgt ind til, og at de er tilfredse med værktøjerne og den rådgivning, de modtager hertil. Det konkluderes desuden, at kvægkonsulenterne anvender de værktøjer, de er blevet spurgt ind til, på nær DMS Lager og FMS, og at de er tilfredse med de anvendte værktøjer. Dog er der en udbredt utilfredshed med DMS Lager.

Generelt vurderer kvægkonsulenterne, at rådgivningen i de fleste af værktøjerne er udbytterig for landmændene, igen på nær DMS Lager, hvor udbyttet af rådgivningen i værktøjet vurderes som ringe. Kvægkonsulenternes vurdering af landmændenes udbytte understøttes af mælkeproducenternes tilfredshed med den rådgivning, de modtager i værktøjerne.

Anvendelse af værktøjer til beslutningsstøtte og igangsætning af tiltag

Ser man på, hvor aktivt værktøjerne bliver brugt på bedriften, så svarer omkring $\frac{3}{4}$ -dele af mælkeproducenterne, at de i høj eller meget høj grad anvender DMS Foderplaner, DMS Foderkontrol (EFK) og DMS Produktionsbudget til at igangsætte tiltag på bedriften. I forbindelse med anvendelsen af DMS Foderkontrol svarer en tredjedel af mælkeproducenterne, at deres rådgiver udarbejder den, mens en tredjedel laver den sammen med deres rådgiver.

Til de øvrige værktøjer svarer godt halvdelen af mælkeproducenterne, at de i høj eller meget høj grad anvender DMS Kritiske Målepunkter (KMP), KvægNøglen, DMS Prognose og DMS Nøgletalstjek til at igangsætte tiltag på bedriften. I forbindelse med anvendelsen af DMS Kritiske Målepunkter svarer $\frac{3}{4}$ -dele af mælkeproducenterne, at de selv trækker DMS Kritiske Målepunkter, og at godt to tredjedele anvender disse sammen med deres rådgiver eller dyrlæge. Til arbejdet med DMS Prognose svarer over halvdelen af mælkeproducenterne, at de får ændret eller lavet en ny prognose 1-2 gange om året, og for $\frac{3}{4}$ -dele af mælkeproducenternes vedkommende er det rådgiveren, der udarbejder den. Til arbejdet med DMS Nøgletalstjek svarer de fleste, at de bruger værktøjet sammen med deres rådgiver, men da kun ca. 25 procent af mælkeproducenterne har svaret på dette spørgsmål, kan det tyde på at få af landmændene ved, hvordan de skal anvende værktøjet.

Derudover skal det nævnes, at ca. halvdelen af mælkeproducenterne har angivet, at de bruger DMS Prognose og DMS Nøgletalstjek til at igangsætte tiltag på bedriften, mens omkring en tredjedel af dem har svaret "hverken/eller" til, om de anvender værktøjerne til at igangsætte tiltag på bedriften. Det er en forholdsvis stor andel set i forhold til besvarelsenerne ved de andre værktøjer, og dermed kan det tyde på, at mælkeproducenterne ikke ved, hvordan de skal omsætte disse værktøjer til tiltag på bedriften. Dog skal det nævnes, at DMS Prognose er grundlaget for produktionsbudgettet, og dermed anvendes prognosen indirekte også til at igangsætte tiltag på bedriften igennem DMS Produktionsbudget. At det således kun er ca. halvdelen af mælkeproducenterne, der har angivet, at de bruger DMS Prognose til at igangsætte tiltag på bedriften, kan derved skyldes, at de ikke er klar over denne sammenhæng mellem prognosen og produktionsbudgettet, eller at de har tænkt, at de allerede har svaret på spørgsmålet.

Kvægkonsulenterne er ligeledes blevet spurgt om, hvor aktivt de vurderer, at landmændene anvender de forskellige værktøjer, og her angiver kvægkonsulenterne, at det er meget forskelligt, hvor mange af deres kunder, der anvender værktøjerne aktivt. Hos nogle er det næsten alle, hos andre ca. halvdelen og hos nogle tredje er det ingen eller meget få. Kun ét værktøj skiller sig ud, og det er DMS Lager. Her svarer næsten 80 procent af kvægkonsulenterne, at ingen eller meget få af deres kunder, anvender DMS Lager aktivt på bedriften. Dette er dog ikke overraskende, da vi ved, at DMS Lager kun anvendes i forbindelse med KvægNøglen, og det er kun rådgivere, der udarbejder KvægNøglen.

Således kan det konkluderes, at mælkeproducenterne fortrinsvist anvender DMS Foderplaner, DMS Foderkontrol og DMS Produktionsbudget til at igangsætte tiltag på bedriften, mens de svarer, at de har svært ved at omsætte DMS Prognose og DMS Nøgletalstjek til konkrete tiltag, og at det oftest er rådgiveren, der hjælper dem med at anvende værktøjerne. Som nævnt tidligere er prognosen dog grundlaget for produktionsbudgettet, og derved anvendes denne indirekte til at igangsætte tiltag på

bedriften igennem DMS Produktionsbudget. Blandt kvægkonsulenterne er billedet mere forskelligartet i forhold til landmændenes aktive anvendelse af værktøjerne. Kun DMS Lager bliver ifølge langt størstedelen af kvægkonsulenterne ikke brugt aktivt af landmændene.

Rådgivernes opfølgning og tidsforbrug hos landmændene

I undersøgelsen er kvægkonsulenterne ligeledes blevet spurgt om, dels hvor mange af dem der gennemfører opfølgning i forbindelse med anvendelse af værktøjerne, og dels hvor lang tid de gennemsnitligt bruger på at udarbejde henholdsvis produktionsbudget og KvægNøglen.

Ifølge kvægkonsulenterne gennemfører langt de fleste opfølgning i forbindelse med anvendelsen af DMS Prognose, DMS Foderbudget, DMS Produktionsbudget, DMS Foderkontrol, KvægNøglen og Lagerstyring/foderbudget i eget regneark, mens godt 60 procent gennemfører opfølgning ved anvendelsen af FMS og Produktionsopfølgning i eget regneark. Kun DMS Lager afviger fra de øvrige værktøjer. Her svarer stort set alle konsulenter, at de ikke følger op på anvendelsen af DMS Lager, men dette skyldes, at få anvender DMS Lager, og tilfredsheden med dette værktøj er meget lav.

Når man ser på tidsforbruget, svarer over halvdelen af kvægkonsulenterne, at de gennemsnitligt bruger 1-2 timer på at udarbejde produktionsbudget, mens knap 30 procent bruger op til 1 time. Samtidig svarer godt 35 procent, at de typisk bruger 2-3 timer på at udarbejde KvægNøglen, mens knap hver fjerde svarer, at de ikke ved, hvor lang tid de bruger på at udarbejde KvægNøglen. I denne sammenhæng er det væsentligt at nævne, at det mange steder ikke er den samme person, der udarbejder KvægNøglen, som også anvender den.

Hvis man ser på tidsforbruget sammen med landmændene, svarer omkring halvdelen af kvægkonsulenterne, at de typisk bruger 1-2 timer sammen med landmanden, når der udarbejdes produktionsbudget, mens over halvdelen af kvægkonsulenterne svarer, at de typisk bruger op til 1 time sammen med landmanden på data til KvægNøglen. Samtidig svarer knap 45 procent, at de bruger op til 1 time på rådgivning på baggrund af KvægNøglen, mens godt 40 procent af kvægkonsulenterne typisk bruger 1-2 timer på dette.

Det kan således konkluderes, at kvægkonsulenterne følger op på anvendelsen af alle værktøjerne på nær DMS Lager. Det typiske tidsforbrug på udarbejdelsen af produktionsbudget ligger omkring 1-2 timer, mens det typisk tager 2-3 timer at udarbejde KvægNøglen. Når rådgiverne sætter sig sammen med landmændene, bruger de ofte 1-2 timer på produktionsbudgettet og op til en time på KvægNøglen samt omkring en time (plus/minus) på rådgivning på baggrund af KvægNøglen.

Konklusion

På baggrund af ovenstående redegørelse for mælkeproducenterne og kvægkonsulenternes nuværende brug af metoder og værktøjer til løbene produktionsstyring indenfor mælkeproduktion kan det dermed konkluderes, at over halvdelen af mælkeproducenterne anvender de værktøjer, de er blevet spurgt ind til, mens kvægkonsulenterne anvender alle de værktøjer, de er blevet spurgt ind til, på nær DMS Lager og FMS.

I forhold til kvaliteten af værktøjerne konkluderer undersøgelsen, at mælkeproducenterne er tilfredse med værktøjerne og den rådgivning, de modtager hertil. Kvægkonsulenterne er med undtagelse af DMS Lager også tilfredse med de anvendte værktøjer.

I forhold til effekten af værktøjerne kan det konkluderes, at kvægkonsulenterne generelt vurderer, at rådgivningen i de fleste af værktøjerne er udbytterig for landmændene, hvilket understøttes af mælkeproducenternes tilfredshed med den rådgivning, de modtager i værktøjerne. Undtagelsen er igen DMS Lager, hvor udbyttet af rådgivningen i værktøjet vurderes som ringe. Dog skal man tage det forbehold, at DMS Lager anvendes i begrænset omfang, og der dermed kan være store procentvise udsving i svarangivelserne.

Vurderingen af værktøjernes effektivitet skal også ses i forhold til den aktive anvendelse af værktøjerne som beslutningsstøtte og til igangsættelse af tiltag på bedriften. Her kan det konkluderes, at mælkeproducenterne fortrinsvist anvender DMS Foderplaner, DMS Foderkontrol og DMS Produktionsbudget til at igangsætte tiltag på bedriften, mens de har svært ved at omsætte DMS Nøgletalstjek til konkrete tiltag, og at det oftest er rådgiveren, der hjælper dem med at anvende dette værktøj. Samtidig vurderer kvægkonsulenterne, at det er meget forskelligt, hvor mange af landmændene, der er i stand til at anvende værktøjerne aktivt på bedriften, dog med undtagelse af DMS Lager som ifølge kvægkonsulenterne slet ikke bliver brugt aktivt af landmændene. Dette kan tyde på, at mælkeproducenterne vurderer, at de har nemmere ved at anvende de værktøjer, de er blevet spurgt ind til, aktivt på bedriften, end kvægkonsulenterne mener de har.

Samtidig konkluderer undersøgelsen, at kvægkonsulenterne følger op på anvendelsen af alle de adspurgte værktøjer på nær DMS Lager, og at det typiske tidsforbrug på udarbejdelsen af produktionsbudget og kvægnøglen ligger på 1-3 timer, mens kvægkonsulenten typisk bruger op til en time sammen med landmanden på KvægNøglen og omkring en time på rådgivning på baggrund af denne.

Perspektiver

Det er interessant, at mens tre ud af fire mælkeproducenter svarer, at de i høj eller meget høj grad anvender DMS Foderkontrol til at igangsætte tiltag på bedriften, og at værktøjet for to tredjedele af dem udarbejdes af en rådgiver eller i samarbejde med en rådgiver, så vurderer kun knap halvdelen af kvægkonsulenterne, at langt størstedelen af deres kunder anvender værktøjet aktivt. Så selvom rådgiverne angiveligt er meget med inde over anvendelsen af DMS Foderkontrol, så vurderer de ikke selv, at værktøjet anvendes udpræget aktivt, også selvom størstedelen af mælkeproducenterne vurderer, at de bruger værktøjet til at handle ud fra. Man kan gætte på, hvad disse resultater dækker over. Umiddelbart kan noget tyde på, at kvægkonsulenterne ser et uudnyttet potentiale i brugen af DMS Foderkontrol, som landmændene ikke selv ser, eller at mælkeproducenterne simpelthen igangsætter initiativer på bedriften, som kvægkonsulenterne ikke er orienterede om. Dog kan resultaterne også være et udtryk for, at rådgiverne har forstået spørgsmålet forskelligt. DMS Foderkontrol kan ses som et rådgiverværktøj, hvor landmændene i høj grad anvender outputtet af programmet, men ikke selv arbejder i det. Det er således ikke uvæsentligt for svarangivelserne om, rådgiverne har svaret ud fra, om landmændene får et udbytte af selve rådgivningsproduktet, som rådgiverne leverer fra DMS Foderkontrol, eller om landmændene selv udarbejder foderkontrol. Set i forhold til at landmændene vurderer deres aktive anvendelse af DMS Foderkontrol som høj, så kan den lave andel af rådgivere, der svarer, at deres kunder anvender DMS Foderkontrol aktivt tyde på, at rådgiverne har svaret på, om landmændene selv udarbejder foderkontrollerne og ikke blot anvender rådgivernes arbejde.

Hvis rådgivernes svar ikke skal opfattes som forskellige, og de således mener, at der er et uudnyttet potentiale i brugen af DMS Foderkontrol, så er det vigtigt for kvægkonsulenterne at få synliggjort dette potentiale for mælkeproducenterne, så det kan blive udnyttet. Noget kunne dog tyde på, at der er et større potentiale i DMS Foderkontrol, end det som indfries i øjeblikket. I et af interviewene om produktions- og økonomistyring beskriver en kvægrådgiver således, at den ideelle proces for produktionssty-

ring indeholder supplerende besøg fra kvægkonsulenterne, hvor vedkommende bl.a. følger ydelseskontrollen og foderkontrollen. Samtidig beskriver en anden kvægrådgiver, at rådgiverne kan blive bedre til at følge op med landmændene, også i travle perioder, for derved at øge landmændenes udbytte af værktøjerne. Dette kunne tyde på, at en øget opfølgning i forhold til DMS Foderkontrol kunne give en merværdi for landmanden.

I forhold til antagelsen om, at landmændene har svært ved at omsætte DMS Nøgletalstjek til konkrete tiltag, selvom det oftest er rådgiveren, der hjælper dem med at anvende værktøjet, så kunne det tyde på, at den hjælp, mælkeproducenterne får ved anvendelsen af værktøjet, ikke umiddelbart udmønter sig i konkrete handlingsplaner og tiltag på bedriften. At DMS Nøgletalstjek tilsyneladende ikke bliver omsat til konkrete handlingsplaner, er dog interessant, for værktøjet er primært beregnet til opfølgning, fordi det kan vise effekten af de handlinger, landmanden har foretaget i stalden. Samtidig kan tallene være med til at skabe motivation blandt medarbejderne. Landmanden kan også selv få adgang til DMS Nøgletalstjek, hvor han kan følge op på produktionsnøgletallene. Opfølgningen sker på månedsbasis, hvor man derved kan se udviklingen i f.eks. celletal, ydelse osv. Dette giver landmanden et bedre grundlag for at foretage korrigerede handlinger. Der er således et perspektiv i at inddrage DMS Nøgletalstjek i rådgivningen og få synliggjort, hvad resultaterne kan bruges til, og hvordan tallene kan indgå i en handlingsplan, så de bliver sat i spil på bedriften. Umiddelbart synes muligheden for at tilbyde yderligere rådgivning at være der, når konsulenterne alligevel er med inde over anvendelsen af værktøjet. Hvis landmanden derimod selv får adgang til værktøjet, er det dog væsentligt, at han bliver trænet i det og forstår det, for at han får et udbytte af det.

Mark

Alle de deltagende landmænd i undersøgelsen er desuden blevet spurgt ind til følgende værktøjer: Mark Online (registrering af handlinger i marken, udbytte mv), FMS – Maskinanalyse (beregning af maskinomkostninger) og Mark Online – Vandingsregnskab (prioritering og opfølgning på vanding af afgrøder).

Planteavlskonsulenterne er blevet spurgt ind til følgende værktøjer: Targit regneark (Økonomiske sammenligningstal), Din Bundlinje – Mark (Økonomiske sammenligningstal), Budgetkalkuler (til budgætlægning, planlægning og scenarieberegning), Økonomi i afgrøder og sædskifter (til planlægning og scenarieberegning af afgrødevalg), FMS (foder-, markplanlægning og maskinanalyse) samt Mark Online Produktionsøkonomi udskrift (DB) i Mark Online (efterkalkulation af afgrødeøkonomi).

Anvendelse af værktøjerne og tilfredsheden med dem

Undersøgelsen viser, at godt en tredjedel af de adspurgte landmænd anvender Mark Online. Af dem, er godt 60 procent tilfredse eller meget tilfredse med selve værktøjet, mens godt 45 procent er tilfredse eller meget tilfredse med den rådgivning, de modtager i forbindelse med anvendelsen af Mark Online, og ca. 20 procent angiver, at de ikke modtager rådgivning i forbindelse med Mark Online.

Under 5 procent af de adspurgte landmænd anvender FMS – Maskinanalyse, hvilket er forståeligt, da værktøjet er komplekst og primært retter sig mod rådgivere. Tilsvarende anvender under 5 procent af de adspurgte landmænd Mark Online – Vandingsregnskab, hvilket ligeledes er forståeligt, fordi det er et værktøj, som kun er relevant for de landmænd, der har vandingsanlæg på bedrifterne. Vurderingen af tilfredsheden med disse to værktøjer og rådgivningen hertil er derfor ikke relevant, da konklusionerne i kraft af den lille andel af planteavlere, der anvender værktøjerne, vil bygge på et for spinkelt grundlag.

Hos planteavlskonsulenterne anvender omkring halvdelen Targit regneark, Budgetkalkuler og Mark Online Produktionsøkonomi udskrift (DB) i Mark Online, mens godt 30 procent anvender Din Bundlinje – Mark og Økonomi i afgrøder og sædskifter. Kun 10 procent anvender FMS. Når man ser på tilfredsheden, svarer over halvdelen af planteavlskonsulenterne, at de tilfredse eller meget tilfredse med alle de angivne værktøjer, heraf svarer godt 75 procent, at de er tilfredse eller meget tilfredse med Budgetkalkuler og Targit regneark. Stort set ingen af planteavlskonsulenterne har svaret, at de er utilfredse eller meget utilfredse med værktøjerne, mens 20-35 procent har svaret "hverken/eller".

I undersøgelsen skulle planteavlskonsulenterne ligeledes vurdere landmændenes udbytte af den rådgivning, de modtager om værktøjerne. I dette tilfælde blev der spurgt ind til rådgivningen i de værktøjer, som rådgiverne anvender, og ikke i de værktøjer, som landmændene selv anvender.

Her vurderer godt halvdelen af planteavlskonsulenterne, at landmændene har et stort eller meget stort udbytte af den rådgivning, de modtager i alle værktøjerne, på nær Mark Online Produktionsøkonomi udskrift (DB) i Mark Online. Her svarer ca. 45 procent af planteavlskonsulenterne "hverken/eller" til spørgsmålet om landmændenes udbytte af rådgivningen i værktøjet. Generelt er andelen af "hverken/eller"-svar relativt stor hos planteavlskonsulenterne, mens få har svaret, at landmændene får et ringe eller meget ringe udbytte af rådgivningen i værktøjerne.

Det kan således konkluderes, at Mark Online er det mest anvendte værktøj indenfor planteavl blandt landmændene, og at en tredjedel bruger Mark Online. Af de planteavlere, som anvender værktøjet, er andelen, der er tilfredse med selve værktøjet større, end andelen, der er tilfredse med rådgivningen i forbindelse med værktøjet. Faktisk er under halvdelen tilfredse med rådgivningen, og ca. en femtedel svarer, at de ikke modtager rådgivning i Mark Online. Der kan være en sammenhæng mellem den lave tilfredshed med rådgivningen og manglen på samme, uden at undersøgelsen dog giver belæg for at konkludere dette.

Det kan ydermere konkluderes, at ca. halvdelen af planteavlskonsulenterne anvender værktøjerne Targit regneark, Budgetkalkuler og Mark Online Produktionsøkonomi udskrift (DB) i Mark Online, mens relativt få anvender Din Bundlinje – Mark, Økonomi i afgrøder og sædskifter og FMS. Godt 75 procent af planteavlskonsulenterne er tilfredse med Targit regneark og Budgetkalkuler. Generelt vurderer godt halvdelen af planteavlskonsulenterne, at landmændene har et stort eller meget stort udbytte af den rådgivning, de modtager i værktøjerne. Dog har en relativ stor andel svaret "hverken/eller", hvilket kan tyde på, at planteavlskonsulenterne er usikre på, hvilket udbytte rådgivningen i værktøjerne skal give landmændene. "Hverken/eller"-svarene kan også ses i forhold til, at en relativt stor andel af landmændene ikke modtager rådgivning i værktøjerne. Dog skal det nævnes, at rådgiverne og landmændene ikke har svaret ud fra de samme værktøjer, så man kan ikke foretage en direkte sammenligning. Det er dog alligevel tankevækkende, at en stor andel af landmændene ikke modtager rådgivning i værktøjerne, ligesom deres tilfredshed med værktøjerne er større end tilfredsheden med rådgivningen i forbindelse med værktøjerne. Samtidig har planteavlskonsulenterne svært ved at vurdere, om landmændene får et udbytte af den rådgivning, landmændene modtager i værktøjerne. Det kunne tyde på, at landmændene nogle steder skal tilbydes rådgivning i værktøjerne, samtidig med at rådgiverne dels får klarlagt, hvilket udbytte landmanden skal have af de enkelte værktøjer og rådgivningen i dem, dels forbedrer deres rådgivning i værktøjerne, så landmændene oplever, at de får et udbytte af rådgivningen, som værktøjet i sig selv ikke kan levere.

Aktiv anvendelse og opfølgning

I forhold til vurderingen af, hvor aktivt værktøjerne benyttes på bedrifterne, så er det forskelligt, i hvor høj grad landmændene anvender Mark Online til at igangsætte tiltag på bedriften. Godt en tredjedel har svaret "hverken/eller" til dette spørgsmål, mens knap 25 procent har svaret i høj grad og omvendt knap 20 procent har svaret henholdsvis i lav eller meget lav grad. Den forholdsvis høje andel af landmænd, der har svaret "hverken/eller", kan tyde på, at de ikke ved, hvordan de skal anvende Mark Online til at igangsætte tiltag på bedriften. I forbindelse med anvendelsen af Mark Online svarer halvdelen af landmændene, at de bruger værktøjet til at beregne dækningsbidrag for de enkelte afgrøder, mens knap 70 procent ikke foretager efterkalkulationer af dækningsbidragene.

Til de to øvrige værktøjer har over halvdelen svaret, at de i høj eller meget høj grad anvender FMS – Maskinanalyse til at igangsætte tiltag på bedriften, mens knap halvdelen svarer dette ved Mark Online – Vandingsregnskab. Ved sidstnævnte har over en tredjedel ligeledes svaret "hverken/eller" til spørgsmålet. Dog skal det for begge værktøjers vedkommende nævnes, at andelen af landmænd, der anvender FMS Maskinanalyse og Mark Online – Vandingsregnskab, er meget lille.

Når planteavlskonsulenterne skal vurdere, hvor stor en andel af landmændene der anvender værktøjerne aktivt, svarer de alle, at værktøjerne i mindre grad eller slet ikke anvendes aktivt til beslutningsstøtte, handlingsplaner og korrigerende handlinger. Fire ud af fem planteavlskonsulenter svarer, at 0-20 procent af deres kunder anvender Targit regneark, Din Bundlinje – Mark og FMS aktivt på deres bedrifter. Det samme gør sig gældende for Økonomi i afgrøder og sædskifter og Mark Online Produktionsøkonomi udskrift (DB) i Mark Online. Her svarer ca. 70 procent af planteavlskonsulenterne, at 0-20 procent af deres kunder anvender disse værktøjer. Kun Budgetkalkuler bliver anvendt en anelse mere. Her svarer en tredjedel af rådgiverne, at 20-40 procent af deres kunder anvender Budgetkalkuler aktivt, men to tredjedele svarer fortsat, at det for deres vedkommende kun er 0-20 procent.

Planteavlskonsulenterne er ligeledes blevet spurgt om, hvor mange af dem der gennemfører opfølgning i forbindelse med anvendelse af værktøjerne. Her svarer to ud af tre, at de følger op i forbindelse med anvendelsen af Targit regneark og FMS, mens under halvdelen følger op på brugen af de øvrige værktøjer.

Det kan således konkluderes, at det er forskelligt, i hvor høj grad planteavlerne anvender Mark Online til at igangsætte tiltag på bedriften, dog bruger ca. halvdelen af landmændene Mark Online til at beregne dækningsbidrag for de enkelte afgrøder, men uden at foretage efterkalkulationer af dem. Det kan desuden konkluderes, at landmændene ifølge planteavlskonsulenterne kun i meget ringe grad anvender værktøjerne aktivt på bedrifterne, ligesom der fra planteavlskonsulenternes side er en lav grad af opfølgning på anvendelsen af værktøjerne på nær ved Targit regneark og FMS.

Det tyder således på, at værktøjerne indenfor planteavl i mindre omfang anvendes aktivt på bedrifterne til at igangsætte initiativer. Resultaterne er dog ikke umiddelbart sammenlignelige, da landmændene og planteavlskonsulenterne ikke anvender de samme værktøjer. Dette kan også forklare, at landmændene kun i begrænset omfang bruger rådgivernes værktøjer aktivt på bedrifterne. Planteavlskonsulenternes lave grad af opfølgning antyder en situation, hvor landmændene står relativt alene med værktøjerne, hvilket kan være én af årsagerne til, at planteavlsværktøjerne anvendes mindre, end det er tilfældet med værktøjerne indenfor økonomistyring og produktionsstyring i svine- og mælkeproduktion.

Konklusion

På baggrund af ovenstående redegørelse for landmændene og planteavlskonsulenternes nuværende brug af metoder og værktøjer til løbene produktionsstyring indenfor planteproduktion kan det dermed konkluderes, at Mark Online er det mest anvendte værktøj blandt landmændene. Ca. en tredjedel af de adspurgte landmænd anvender Mark Online, mens omkring halvdelen af planteavlskonsulenterne anvender Targit regneark, Budgetkalkuler og Mark Online Produktionsøkonomi udskrift (DB) i Mark Online.

I forhold til kvaliteten af værktøjerne konkluderer undersøgelsen, at landmændene samlet set er mere tilfredse med værktøjet Mark Online, end den rådgivning de modtager i forbindelse med værktøjet. Faktisk er under halvdelen af landmændene tilfredse med rådgivningen, mens ca. en femtedel svarer, at de ikke modtager rådgivning i Mark Online. Hos planteavlskonsulenterne er godt 75 procent tilfredse med Targit regneark og Budgetkalkuler.

I forhold til effekten af værktøjerne kan det konkluderes, at godt halvdelen af planteavlskonsulenterne vurderer den rådgivning, som landmændene modtager i værktøjerne, som udbytterig. Dog har en relativ stor andel svaret "hverken/eller", hvilket kan tyde på, at planteavlskonsulenterne er usikre på, hvilket udbytte rådgivningen i værktøjerne skal give landmændene.

Vurderingen af værktøjernes effektivitet skal også ses i forhold til den aktive anvendelse af værktøjerne som beslutningsstøtte og til igangsættelse af tiltag på bedriften. Her kan det konkluderes, at det er forskelligt, hvor meget planteavlerne anvender Mark Online til at igangsætte tiltag på bedriften, dog bruger ca. halvdelen af de landmænd, der anvender Mark Online, programmet til at beregne dækningsbidrag for de enkelte afgrøder, men uden at foretage efterkalkulationer af dem. Ifølge planteavlskonsulenterne er det meget begrænset, hvor aktivt landmændene anvender værktøjerne på bedrifterne, ligesom planteavlskonsulenterne kun i meget begrænset omfang følger op på anvendelsen af værktøjerne, på nær ved Targit regneark.

Perspektiver

Overordnet set anvendes værktøjerne indenfor planteavl ifølge respondenterne kun i begrænset omfang anvendes aktivt på bedrifterne til at igangsætte initiativer. Med de forbehold, som er beskrevet ovenfor, så viser undersøgelsen, at det er en mindre andel af landmændene, der bruger de tilgængelige værktøjer, der eksisterer indenfor planteavl. Det gælder både værktøjer målrettet landmænd og værktøjer, der er målrettet rådgiverne. Produktionsstyringen indenfor planteavl er i et vist omfang baseret på årligt tilbagevendende opgaver i markbruget (registrering af såning, gødskning, udbytte osv.), hvor det i husdyrproduktion er en meget kortere produktionscyklus. Dette kan muligvis forklare, den relativt lave andel af brugere af værktøjerne.

Samtidig vidner planteavlskonsulenternes lave grad af opfølgning og den relativt store andel af landmænd, som svarer, at de ikke modtager rådgivning i værktøjerne, om en situation, hvor landmændene til tider kan opleve at stå alene med værktøjerne. Dette kan være én af årsagerne til, at planteavlsværktøjerne anvendes mindre, end det er tilfældet med værktøjerne indenfor økonomistyring og produktionsstyring i svine- og mælkeproduktion, men det kan også være årsagen til, at landmændene er mindre tilfredse med den rådgivning, de modtager i værktøjerne, end de er med selve værktøjerne.

Samtidig har planteavlskonsulenterne svært ved entydigt at vurdere, om landmændene får et udbytte af den rådgivning, de modtager i værktøjerne. Det kunne tyde på, at landmændene nogle steder skal tilbydes (mere) rådgivning i værktøjerne, og at rådgiverne skal være i stand til at vise og forklare, hvil-

ken værdi landmændene kan få ved en bedre produktionsstyring og en bedre økonomisk planlægning og opfølgning. Samtidig skal rådgiverne dels få klarlagt, hvilket udbytte landmanden skal have af de enkelte værktøjer og rådgivningen i dem, dels forbedre den rådgivning, de yder i værktøjerne, så landmændene oplever, at de får et udbytte af rådgivningen, som værktøjet i sig selv ikke kan levere. Noget kunne dog tyde på, at landmændene ikke er interesserede i den ekstra indsats. Eksempelvis svarer en planteavlskonsulent i forbindelse med interviewene om økonomi- og produktionsstyring, at kun omkring 15 ud af 80-90 kunder er interesserede i et meget grundigt, nøjagtigt budget og ønsker at få udarbejdet fokuspunkter og handlingsplaner. Dermed lader det til, at kun en lille andel af landmændene er interesserede i den ekstra rådgivningsindsats, der skal sætte skub i igangsætningen af handlinger på bedriften.

I forbindelse med spørgeskemaundersøgelsen var der mulighed for at skrive kommentarer til værktøjerne indenfor produktions- og økonomistyring. Når man kigger på de kommentarer, landmændene har givet i forbindelse med spørgsmålene til planteavlsværktøjerne, tegner der sig et billede af Mark Online som et kompleks værktøj at arbejde med.

"Programmet er ikke tidssvarende og tager for lang tid at benytte" er én af kommentarerne, mens en anden påpeger, at der er problemer med at registrere det faktiske gylleforbrug. Flere nævner også problemer med mobilversionen MarkMobile, der mangler at blive videreudviklet, så det giver en værdi for landmændene. Flere af landmændene tilkendegiver desuden, at de enten overvejer eller allerede har droppet at bruge Mark Online og MarkMobile. Siden udførelsen af spørgeskemaundersøgelsen er der udgivet en ny mobil applikation "FarmTracking", som netop adresserer og løser de udfordringer, de har ligget i bl.a. dårlig forbindelse til onlineversionen Mark Mobile.

Blandt planteavlsrådgiverne er stemningen omkring Mark Online knap så negativ, dog beskriver en planteavlskonsulent i interviewene om økonomi- og produktionsstyring Mark Online som et værktøj, der kun anvendes "i de situationer, hvor kunden skal have et meget nøjagtigt budget". Sammen med opfattelsen af, at kun relativt få af kunderne ønsker et grundigt og nøjagtigt budget, så lader det til, at planteavlskonsulenterne opfatter brugen af Mark Online i forhold til budgettet som noget, der ikke er for alle.

Her kunne man, hvis landmændene allerede anvender Mark Online gribe muligheden for at give landmanden en større værdi af værktøjet ved at introducere de øgede muligheder i at udarbejde et grundigere budget, fokuspunkter og handlingsplaner – også selvom landmanden ikke specifikt har bedt om det. Som en svinerådgiver kommenterer i interviewene om økonomi- og produktionsstyring, så skal rådgiverne være opsøgende overfor landmændene og tilbyde dem de produkter, som interesserer dem, for "de ringer sjældent selv ind". Hvis rådgiverne samtidig sørger for at synliggøre værdien af de ekstra muligheder, så er det sandsynligt, at landmændene kan se, at pengene er godt givet ud. Dette understøttes af flere af rådgivernes udsagn i interviewene. Her svarer flere, at det i høj grad er rådgiverne, der påvirker eller direkte bestemmer, hvilke produkter landmændene skal købe i rådgivningsvirksomheden. Bl.a. udtaler en driftsøkonomikonsulent, at "hvis jeg siger, at han har brug for det", så køber landmanden produktet. Hertil understreger en planteavlskonsulent, at selvom rådgiveren og måden produktet præsenteres på, har stor indflydelse på landmændenes valg, så "skal det selvfølgelig være for landmandens skyld og ikke rådgiverens".

Investeringsbeslutninger

I undersøgelsen svarer knap 70 procent af landmændene, at de i stor eller meget stor grad anvender rentabilitetsberegninger ved investeringer til at igangsætte tiltag på bedriften. Dermed er netop dette

produkt en klar topscorer hos landmændene i forhold til anvendelse af værktøjer til igangsætning af tiltag på bedriften.

Undersøgelsen har også spurgt rådgiverne til, hvilke værktøjer de anvender ved investeringsberegninger. Her anvender 73 procent af rådgiverne regneark, mens 9 procent anvender INVE-Online. 12 procent af rådgiverne har svaret "Andet" og bag dette gemmer sig værktøjer som: opstillinger i tekstbehandling, manuelle beregninger i eget regneark, Ø90 Budget, beregningsmodeller på baggrund af Benchmark, egne modeller og Ø90.

Her kan det nævnes, at INVE-Online er udviklet med henblik på at kunne foretage en så nem og korrekt investeringsberegning som muligt. I beregningen indgår blandt andet en række normer og kalkuler, der sikrer, at landmænd og rådgivere kan foretage beregninger, der er så komplette som muligt. Når netop rentabilitetsberegninger i høj grad anvendes af landmænd og rådgivere, så er det tankevækkende, at INVE-Online har så lav en anvendelsesgrad. På tidspunktet for undersøgelsen har anvendelsen af INVE-Online forudsat en (lav) brugerbetaling, men efterfølgende er produktet blevet gratis, uden at det dog har medført et øget brug. Dette kan indikere et lavt kendskab til produktet og til udbyttet for brugeren.

Opgørelse af beholdninger

I undersøgelsen er landmændene yderligere blevet spurgt om, hvor ofte de opgør deres beholdninger i løbet af et år. Landmændene indenfor de tre driftsgrene er alle blevet spurgt til deres opgørelser af grovfoder, salgsafgrøder, indkøbte fodermidler, medicin, sprøjtemidler, gødning og andre beholdninger.

Planteavlerne

Generelt står planteavlerne for den mindste grad af opgørelse af beholdningerne. Ud for alle beholdningerne angiver planteavlere, at de opgør dem 0-1 gang om året. Næsten alle planteavlerne svarer, at de ikke opgør deres beholdninger af grovfoder, mens knap 80 procent af planteavlere heller ikke opgør deres beholdninger af indkøbte fodermidler og medicin. Den forholdsvis høje andel af planteavlere, der ikke opgør disse beholdninger, kan tyde på, at de adspurgte planteavlere ikke har disse beholdninger på bedriften, fordi de ikke har husdyr. I forhold til sprøjtemidler, gødning og salgsafgrøder svarer omkring halvdelen af planteavlerne, at de opgør disse beholdninger én gang om året.

Mælkeproducenterne

Hos mælkeproducenterne opgør de overordnet set deres beholdninger i ligeså lav grad som planteavlerne, dog stikker opgørelsen af medicin ud med 12 opgørelser af beholdningen om året. Hvilket sandsynligvis skyldes at der bliver opgjort medicinlager ved de månedsvise dyrlægebesøg. De øvrige beholdninger opgøres generelt 0-1 gang om året. Således svarer over halvdelen af mælkeproducenterne, at de opgør deres beholdninger af salgsafgrøder, indkøbte fodermidler, sprøjtemidler, gødning og andre beholdninger 0-1 gang om året. Antallet af opgørelser af grovfoder pr. år er den eneste beholdningsopgørelse, som opgøres mere end 0-1 gang om året. Her svarer godt hver femte mælkeproducent, at de opgør deres beholdning af grovfoder fire gange om året, yderligere en femtedel opgør deres grovfoderbeholdning to gange om året, mens 25 procent af mælkeproducenterne svarer, at de opgør beholdningen af grovfoder én gang om året.

Svineproducenterne

Svineproducenterne opgør deres beholdninger en anelse mere end mælkeproducenterne og planteavlerne. Her ligger opgørelserne af beholdninger på ca. 1 om året, hvor opgørelsen af medicin (ligesom ved mælkeproducenterne) afviger med 12 opgørelser af beholdningen om året, hvilket igen sandsynligvis skyldes at medicinen opgøres i forbindelse med de månedsvise sundhedsbesøg. Ved de øvrige beholdninger svarer næsten alle af svineproducenterne, at de opgør deres beholdninger af grovfoder én gang om året, mens over halvdelen opgør gødningsbeholdningerne én gang om året. Det er overraskende, at så stor en andel af landmændene svarer, at de opgør deres grovfoderbeholdninger, idet svineproducenter normalt ikke vil have grovfoder, men det kan skyldes, at de adspurgte landmænd har misforstået spørgsmålet og har antaget, at der mentes "foder" generelt.

Omkring 40 procent af svineproducenterne svarer, at de opgør beholdningerne af salgsafgrøder og sprøjtemidler én gang om året, mens knap 40 procent opgør deres beholdninger af indkøbte fodermidler fire gange om året. Som beskrevet under afsnittet "Aktiv anvendelse og opfølgning" er det iøjnefaldende, at andelen af svineproducenter, der opgør deres beholdninger af indkøbte fodermidler, ikke er højere, når langt størstedelen af svineproducenterne svarer, at laver foderregistrering i forbindelse med E-kontrollen. Dette kan dog igen tyde på, at et af spørgsmålene er blevet misforstået, eller, som beskrevet tidligere, at beholdningernes størrelse kun sjældent anvendes i opfølgningsøjemed.

Generelt er antallet af opgørelser ikke særligt højt. I kommentarfeltet til spørgeskemaundersøgelsen har flere af landmændene dog skrevet, at de ønsker en bedre styring af beholdninger, uden dog at uddybe yderligere. En kvægkonsulent har ligeledes kommenteret mulighederne for at arbejde med

lager og opgørelsen af beholdninger. I dette tilfælde i relation til værktøjet DMS Lager: "Jeg har store forbedringsønsker til lager. Det skal være et tværfagligt omdrejningspunkt med input fra marken, foderomsætningen fra kvæg og indkøb/status fra økonomien. Forskellige ensilagepartier skal kunne puljes i et lager, modsat i dag, hvor et lager er koblet til en foderkode. Der skal være mulighed for at lave udbytter pr. ha. (evt. pr. mark) ud fra de opfodrede mængder i foderopgørelsen, ligesom økonomi skal kunne hente data til status, osv.," skriver kvægkonsulenten i en kommentar til værktøjerne indenfor mælkeproduktion. Flere af de øvrige kvægrådgivere i spørgeskemaundersøgelsen beskriver den samme problematik med DMS Lager, der ikke opfylder kvægrådgivernes behov.

Det tyder således på, at der er potentiale for at udvikle et værktøj, der kan hjælpe landmændene og rådgivere med at foretage opgørelser af lagre og beholdninger, og at de også ønsker sig dette værktøj, idet bl.a. DMS Lager indenfor mælkeproduktion ifølge særligt kvægkonsulenterne ikke fungerer optimalt i øjeblikket.

Den lave interesse for løbende opgørelse af beholdninger hos både landmænd og rådgivere kan skyldes, at informationen ikke har været nødvendig. Som en kvægkonsulent har beskrevet det, så er der ingen grund til at hente informationer hos landmanden, der enten ikke er nødvendige, eller som ikke efterspørges af nogen. Det kunne indikere, at formålet med opgørelse af beholdninger, og sammenhængen over til foderforbrug ikke er tilstrækkeligt tydeligt hverken for konsulenterne eller for landmændene.

Vurdering af behov for nye metoder og værktøjer

Dette afsnit handler om landmændene og rådgivernes vurdering af behovet for nye metoder og værktøjer til optimal produktions- og økonomistyring. Afsnittet vil tage udgangspunkt i de konklusioner og perspektiver, der er beskrevet i det foregående afsnit omkring nuværende brug af metoder og værktøjer. Vurderingen er samlet under fire overskrifter:

Økonomistyring samt Produktionsstyring indenfor hver af de tre faggrene.

Økonomistyring

Generelt er der en bred anvendelse af og tilfredshed med værktøjerne blandt landmænd og rådgivere. Desuden er landmændene overvejende tilfredse med den rådgivning, de modtager i forbindelse med værktøjerne, og rådgiverne vurderer også selv, at rådgivningen i værktøjerne er udbytterig for landmændene. Dog vurderer rådgiverne landmændenes udbytte af rådgivningen i værktøjerne højere, end landmændene vurderer deres egen tilfredshed med værktøjerne og den rådgivning, de modtager her til. Ud af de adspurgte værktøjer anvendes primært Ø90 Budget, Budgetopfølgning og Årsrapporten til igangsætning af tiltag på bedriften, mens det ligeledes er disse værktøjer samt Benchmark, som rådgiverne primært følger op på anvendelsen af.

Indenfor økonomistyring peger undersøgelsen på, at landmændenes udbytte og tilfredshed med værktøjerne og rådgivningen omkring dem vil kunne blive endnu større, hvis der blev brugt mere tid på opfølgningen og mere energi på at involvere landmændene i, hvordan produkterne anvendes.

Det tyder således ikke på, at der er et direkte behov for nye metoder og værktøjer til økonomistyring, men snarere en større indsats fra rådgivernes side i forhold til at sikre landmændenes udbytte af den rådgivning, de modtager omkring værktøjerne, samt opfølgning i forbindelse med anvendelsen af værktøjerne.

Undersøgelsen indikerer, at produktet Råbalance har en lav anvendelse og kun bidrager lidt til landmandens værdiskabelse. Undersøgelsen giver ikke svaret på årsagerne hertil. Årsagen til, at produktet Råbalance indgår i undersøgelsen, skyldes, at produktet betragtes af SEGES som et primært produkt indenfor økonomistyring. Derfor har det været relevant at undersøge, hvorvidt produktets formål og værdi er klart beskrevet for rådgivningerne og for landmændene.

Produktionsstyring – Svineproduktion

Overordnet er værktøjerne i forbindelse med E-kontrol de mest anvendte blandt både svineproducenter og svinekonsulenter. Svineproducenterne er generelt tilfredse med værktøjet E-kontrol, men ikke med den rådgivning de får hertil, mens knap 40 procent svarer, at de slet ikke modtager rådgivning i E-kontrol. Blandt svinekonsulenterne er flest tilfredse med værktøjerne Agrosoft E-kontrol og VSP's program vedr. leveringsstrategi, mens langt størstedelen vurderer, at rådgivningen i Agrosoft E-kontrol og Bedriftsløsning – E-kontrol er udbytterig for landmændene. Dog vurderer svineproducenterne generelt deres tilfredshed med den rådgivning, de modtager i værktøjerne, lavere, end svinekonsulenterne vurderer landmændenes udbytte af rådgivningen. Ud af de adspurgte værktøjer er E-kontrol og Agrosoft E-kontrol dem, som landmændene bedst kan sætte aktivt i spil på bedriften, mens undersøgelsen desuden viser, at der er en høj grad af opfølgning fra svinekonsulenterne i forbindelse med anvendelsen af adspurgte værktøjer.

Indenfor produktionsstyring i svineproduktion peger undersøgelsen på, at der er et uudnyttet potentiale for rådgivning i E-kontrol. En relativ stor andel af svineproducenterne oplever, at de ikke modtager rådgivning i E-kontrol, selvom værktøjerne indenfor E-kontrol er de mest anvendte blandt svinekonsu-

lenterne, og dem som landmændene ifølge konsulenterne får mest udbytte af at få rådgivning i. Dette rådgivningspotentiale skal konsulenterne udnytte. Samtidig har svinekonsulenterne en opgave i at synliggøre udbyttet af rådgivningen for landmændene, så de kan få sat værktøjerne og rådgivningen i spil på bedrifterne. Det er ligeledes vigtigt, at den høje grad af opfølgning, som svinekonsulenterne svarer, at de foretager i forbindelse med anvendelsen af værktøjerne, bliver omsat til konkrete tiltag på bedriften, så landmændene oplever, at de får effekt og kvalitet for pengene.

Produktionsstyring – Mælkeproduktion

Generelt er der en bred anvendelse af og tilfredshed med de adspurgte værktøjer blandt mælkeproducenterne og kvægrådgiverne i undersøgelsen, dog med undtagelse af DMS Lager. Desuden er mælkeproducenterne tilfredse med den rådgivning, de modtager i forbindelse med anvendelsen af værktøjerne, ligesom kvægkonsulenterne generelt vurderer, at rådgivningen i de fleste af værktøjerne er udbytterig for landmændene. Ud af de adspurgte værktøjer anvender mælkeproducenterne fortrinsvist DMS Foderplaner, DMS Foderkontrol og DMS Produktionsbudget til at igangsætte tiltag på bedriften, mens de har svært ved at omsætte DMS Nøgletalstjek til konkrete tiltag. Dog vurderer kvægkonsulenterne, at det er meget forskelligt, hvor mange af landmændene der er i stand til at anvende værktøjerne aktivt på bedriften. Kvægkonsulenterne svarer desuden, at de følger op på anvendelsen af alle de adspurgte værktøjer på nær DMS Lager.

Indenfor produktionsstyring i mælkeproduktion peger undersøgelsen på, at der kan være et uudnyttet potentiale i brugen af DMS Foderkontrol. Som beskrevet i afsnittet omkring den nuværende brug af værktøjer og metoder indenfor produktionsstyring i mælkeproduktion er denne tese dog forbundet med usikkerhed, idet kvægkonsulenterne kan have opfattet spørgsmålet forskelligt. Hvis der er et uudnyttet potentiale i brugen af DMS Foderkontrol, så er det dog vigtigt for kvægkonsulenterne at få synliggjort dette potentiale for mælkeproducenterne og få fulgt op på brugen af værktøjet, så det kan blive udnyttet og give en merværdi for landmanden.

Undersøgelsen peger ligeledes på, at landmændene har svært ved at omsætte DMS Nøgletalstjek til konkrete tiltag, og at den hjælp, som mælkeproducenterne får ved anvendelsen af værktøjet, ikke umiddelbart udmønter sig i konkrete handlingsplaner. Dette er paradoksalt, idet værktøjet er beregnet til opfølgning og kan vise effekten af igangsatte handlinger. Det tyder således på, at der kan være et potentiale i at inddrage DMS Nøgletalstjek mere i rådgivningen og få synliggjort, hvad resultaterne kan bruges til, og hvordan de kan indgå i en handlingsplan for på den måde at sikre, at brugen af værktøjet bliver omsat til tiltag på bedriften. Det synes oplagt, idet igangsætning af tiltag netop er én af hovedpointerne med anvendelsen af DMS Nøgletalstjek.

Produktionsstyring – Planteproduktion

Overordnet anvender omkring halvdelen af planteavlskonsulenterne Targit regneark, Budgetkalkuler og Mark Online Produktionsøkonomi udskrift (DB) i Mark Online, hvoraf godt 75 procent er tilfredse med Targit regneark og Budgetkalkuler, mens en tredjedel af landmændene anvender Mark Online og er tilfredse med værktøjet. Landmændene svarer dog, at de ikke tilfredse med den rådgivning de modtager i forbindelse med værktøjet, til trods for at godt halvdelen af planteavlskonsulenterne vurderer, at den rådgivning, som landmændene modtager i værktøjerne, er udbytterig. Dog har en relativ stor andel af planteavlskonsulenterne svaret "hverken/eller", hvilket kan tyde på, at planteavlskonsulenterne er usikre på, hvilket udbytte rådgivningen i værktøjerne skal give landmændene. Ifølge planteavlerne er det forskelligt, hvor meget de anvender Mark Online til at igangsætte tiltag på bedriften, mens planteavlskonsulenterne vurderer, at det er meget begrænset, hvor aktivt landmændene anvender værktø-

jerne på bedrifterne. Samtidig svarer planteavlskonsulenterne, at de kun i meget begrænset omfang følger op på anvendelsen af værktøjerne, på nær ved Targit regneark.

Indenfor produktionsstyring i planteproduktion peger undersøgelsen på, at landmændene med fordel kunne tilbydes mere rådgivning i værktøjerne. Samtidig skal rådgiverne blive bedre til at synliggøre udbyttet af værktøjerne og rådgivningen i dem, så landmændene kan se værdien i at få en bedre produktionsstyring, og det kan være med til at igangsætte tiltag på bedriften. Undersøgelsen tegner samtidig et billede af Mark Online som et kompleks værktøj at arbejde med, og et program som kan meget mere end landmændene p.t. anvender det til. Her kunne man ved de landmænd, som allerede anvender Mark Online, gribe muligheden for at give dem en større værdi af værktøjet ved at introducere de muligheder i programmet som de pt. ikke anvender. F.eks. er udbytteregistrering en værdifuld aktivitet, som er enkelt at gennemføre og ikke tager lang tid, men som bibringer stor værdi.

Investeringsbeslutninger

Undersøgelsen peger på et stort behov for produkter, der kan medvirke til at understøtte landmændene i deres beslutninger indenfor investeringer. Og den peger også på, at det nuværende INVE-Online ikke løser behovet hos hverken landmænd eller rådgivere. Årsagen hertil er ikke afdækket i undersøgelsen, ligesom den heller ikke afdækker eventuelle forskelle mellem de værktøjer, som er de primære i dag og INVE-Online. Vi har derfor ingen mulighed for at konkludere på et eventuelt behov for nye værktøjer, men vi kan konkludere, at der anvendes værktøjer i forbindelse med investeringsbeslutninger.

Konklusion

Undersøgelsen tyder således på, at der ikke er et behov for nye metoder og værktøjer, men snarere at de eksisterende værktøjer sættes bedre i spil, og at rådgiverne får synliggjort potentialerne og udbyttet ved anvendelsen af værktøjerne, så de i højere grad kan være med til at igangsætte tiltag på bedrifterne. Interviewene med rådgiverne tyder også på, at der i højere grad skal fokuseres på den tværfaglige rådgivning, bl.a. udtaler en driftsøkonomikonsulent, at "Vi skal have viden om hinandens værktøjer og sikre videndeling i forhold til måder at gøre tingene på, også på tværs af fagretninger. Der skal være fokus på rådgivningsprocessen og fokus på værdien for landmanden". Derudover skal der sættes fokus på, hvor stor betydning rådgivernes personlige, formidlingsmæssige kompetencer har for landmændenes valg af værktøjer og rådgivningsprodukter. Som en driftsøkonomikonsulent formulerer det: "Det handler meget om det personlige – om formidling og tilpasning af ydelser," og tilføjer, at konsulenterne i høj grad er afgørende for, hvilke produkter landmændene køber: "Rådgiveren afgør, hvilke produkter landmanden køber. Hvis jeg siger, han har brug for det, så køber han det. Det afgørende er rådgiverens evne til at skitsere et rådgivningsforløb, og hvordan vi når til målet." En anden driftsøkonomikonsulent supplerer, at rådgiverne skal blive bedre til at formidle udbyttet af værktøjerne og rådgivningen: "Rådgiverne skal på pædagogseminariet. Vi er talnørder og dårlige til at formidle. Vi skal kunne gøre det mere interessant for landmændene". Samtidig skal rådgiverne blive bedre til at opsøge mulighederne for at lave opfølgning og yde mere rådgivning, så landmændene derigennem får større udbytte af værktøjerne, for som en svinerådgiver formulerer det: "de ringer sjældent selv ind".

Forslag til justeringer

Selvom undersøgelsen ikke peger på et behov for nye værktøjer indenfor produktions- og økonomistyring, så er der alligevel steder, hvor der ifølge de adspurgte landmænd og rådgivere i både spørgeskemaundersøgelserne og de kvalitative interviews kan foretages justeringer ved de allerede eksisterende værktøjer og metoder.

Benchmark

Flere af respondenterne har således i spørgeskemaundersøgelserne kommenteret, at de er usikre på dataene i Benchmark og hvad der ligger til grund for sammenligningen. De oplever, at der er mange forskellige typer benchmark, som er svært at skelne fra hinanden. Og de oplever ligeledes, at det er forskelligt, om der er søgt på lignende bedrifter, eller der er lavet en "effektiv gruppe" af den bedste tredjedel, hvilket gør, at man skal være ekstra opmærksom på, hvilken gruppe der sammenlignes med. Derudover opstår der forvirring, når man skal sammenligne tal fra KvægNøglen og gennemsnitstal fra Benchmark. Det tyder på, at respondenterne ikke er opmærksomme på, at informationer fra KvægNøglen ikke er direkte sammenlignelige med informationerne i produkter, der er udarbejdet i Ø90.

Mark Online

I spørgeskemaundersøgelsen var der en række negative kommentarer knyttet til brugen af Mark Online. Dette kan tyde på, at Mark Online enten skal tilpasses landmændenes behov, så det kan løse landmændenes udfordringer, særligt omkring gylleregnskab og muligheden for en mobil- eller tabletversion, så de kan foretage registreringer med de enheder, de har ved hånden, eller at Mark Online allerede opfylder disse behov, og brugerne derfor skal undervises i, hvordan de anvender programmet korrekt. Siden udførelsen af spørgeskemaundersøgelsen er der udgivet en ny mobil applikation "FarmTracking", som netop adresserer og løser de udfordringer, de har ligget i bl.a. dårlig forbindelse til onlineversionen Mark Mobile.

Produktionsstyring i eget regneark og DMS Lager

Ved værktøjerne indenfor mælkeproduktion blev produktionsstyringen i eget regneark vurderet meget højt i anvendelse og tilfredshed blandt rådgiverne, hvilket kan give anledning til at se, hvad disse regneark indeholder og få det bedste heraf udbredt til alle kvægkonsulenterne. I samme del af undersøgelsen blev værktøjet DMS Lager omvendt vurderet meget lavt i anvendelse og tilfredshed, hvilket kan give anledning til en nærmere analyse af, hvad værktøjet mangler for at kunne give værdi for kvægkonsulenterne.

Bedre indsigt og overblik over værktøjerne

Generelt viser undersøgelsen, at der er mange værktøjer til rådighed for landmændene og rådgiverne indenfor produktions- og økonomistyring, og at det kræver meget af dem at få et overblik over det hele. Derfor er der også udtrykt behov for at få dette overblik over alle værktøjerne, evt. via en linksamling eller en grundig strukturering af værktøjerne på LandbrugsInfo.dk, så de er tilgængelige og lette at finde for rådgiverne og landmændene.

Idet rådgiverne i interviewene lægger vægt på tværfaglig rådgivning som en måde, hvorpå rådgiverne kan øge landmandens udbytte af rådgivningen, så er det væsentligt, at det er let og overskueligt at få overblik over de tilgængelige værktøjer, og at rådgiverne indenfor deres fagområder kender værktøjerne og deres funktioner og er i stand til at involvere landmændene i anvendelsen af dem. Dette tyder nemlig på at have en effekt i forhold til at få værktøjerne og rådgivningen herom aktiveret på bedriften i form af igangsættelse af tiltag og handlinger indenfor økonomi- og produktionsstyring.

Konklusionen er også, at det ikke er tilstrækkeligt at stille en række værktøjer til rådighed for landmændene og deres rådgivere. Der er behov for en produktinformation, der udover en teknisk beskrivelse af produktet, også fokuserer på udbyttet for henholdsvis landmænd og rådgivere ved anvendelse.

sen af produktet. En klar målgruppebeskrivelse vil formodentlig medvirke til et øget brug af de eksisterende værktøjer. Dette behov kunne den nuværende brug af Råbalance f.eks. være et udtryk for. Med henblik på at sikre en "rød tråd" i rådgivningen og i anvendelsen af værktøjerne kunne man supplere med en beskrivelse af, i hvilken sammenhæng de forskellige værktøjer er tænkt. Dette kunne medføre en øget tværfaglighed i stedet for at betragte de enkelte produkter som isolerede.

Prioriteret liste over behovene for nye værktøjer og metoder

Undersøgelsen beskriver en række værktøjer, som enten har en lav anvendelse og/eller en ikke-tilfredsstillende behovsdækning hos landmænd og rådgivere.

Hvorvidt dette skyldes manglende kendskab til værktøjerne, herunder manglende kendskab til korrekt brug af dem, eller om det skyldes konkret manglende værdiskabelse, besvares ikke entydigt i undersøgelsen eller i de kvalitative interviews. Såfremt der skal beskrives konkrete behov for nye værktøjer, så kræver det yderligere behovsafdækning og især et fokus på, *hvorfor* de eksisterende produkter ikke anvendes, eller *hvorfor* der opleves et ikke-tilfredsstillende udbytte af brugen af de eksisterende værktøjer.

Projektgruppen konkluderer på baggrund af analyseresultaterne, at der ikke kan peges på et entydigt behov for nye værktøjer. Derfor kan der heller ikke udarbejdes en prioriteret liste over behovene. En klar konklusion er dog, at rådgiverne har mulighed for at øge værdiskabelsen hos landmændene. Dette peger på et behov for at forbedre informationerne om anvendelsen af værktøjerne, og hvordan de skaber værdi for landmændene.

Nærmere undersøgelse

En stor del af de undersøgte værktøjer anvendes helt eller delvist af en række rådgivere og landmænd, der indgår i seks erfa-grupper i projektet. Der foreslås, at metoder og værktøjers kendskabsgrad og tilfredshedsgrad undersøges nærmere via erfa-grupperne i projektets arbejdsplan 2 og 4.